

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Навчальна програма курсу за вибором

**«Основи християнської етики. 10-11 класи»
для закладів загальної середньої освіти**

**(автори Жуковський В.М., Самолюк Г.С., Мудрик Л.Є.,
Неумитий В.М., Павлова О.В., Жаровська Н.В.)**

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з етики та предметів морального
спрямування від 28.06.2023 (протокол № 4)

Реєстрація в Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 4.0225-2023

УДК 238.1+373.5(075.8)

ББК 74

О-72

У навчальній програмі курсу за вибором «Основи християнської етики. 10 – 11 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Жуковський В.М., Самолюк Г.С., Мудрик Л.Є., Неумитий В.М., Павлова О.В., Жаровська Н.В.) розкриваються актуальні питання етики подружнього життя, аналізуються морально-етичні засади сім'ї, досліджується християнський погляд на покликання чоловіка і жінки, розглядаються духовно-моральні підвалини життя сім'ї і родини у цивілізаційному вимірі.

У програмі аналізуються основи християнського світогляду і моралі, розкривається морально-етичний зміст Заповідей блаженств, розглядаються християнські моральні чесноти, досліджується місце і роль християнства у релігійному просторі світу.

У програмі аргументується важливість християнських моральних цінностей для формування й розвитку особистості, підкреслюється важливість залучення молоді до самоаналізу та морального розвитку, корекції негативних рис характеру, покращення взаємин з ровесниками, друзями, батьками та іншими людьми; наголошується на особливій важливості обговорення життєвих проблем, необхідності відкривати Бога, спрямовувати свою поведінку у світлі Божих Заповідей.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОСНОВИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ. 10–11 КЛАСИ.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ

для закладів загальної середньої освіти

Релігії, мистецтва і науки – це три гілки одного дерева. Усі ці устремління спрямовані до облагороджування життя людини, до того, щоб вивести індивідуум зі сфери суто фізичного існування у сферу свободи.

Альберт Ейнштейн, фізик, лауреат Нобелівської премії

Рецензенти:

ЦІКО ІГОР ГРИГОРОВИЧ, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарної та медійної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

СЛИВКА АЛЛА МИКОЛАЇВНА, учитель вищої категорії, старший учитель, учитель основ християнської етики, етики, зарубіжної літератури, заступник директора з навчально-виховної роботи Шкарівського опорного ліцею-гімназії Білоцерківської міської ради Київської області.

Оновлену програму курсу за вибором укладено відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України № 52 від 13 січня 2017 р. і № 201 від 10 лютого 2017 р. – на виконання Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. та з метою модернізації навчальних програм для 5–9 класів на основі компетентнісного підходу. За основу для модернізації взято програму «Основи християнської етики для учнів 1–4, 7–11 класів», рекомендовану Міністерством освіти і науки України 2010 року (Лист 1/П-6347 від 13 липня 2010 року) та оновлену 2015 року, програму «Основи християнської етики для учнів 1–4, 7–11 класів», рекомендовану Міністерством освіти і науки України (Лист МОН № 1/11-10027 від 16.07.2015).

Над Навчальною програмою курсу за вибором «Основи християнської етики» працювала робоча група, до складу якої входили: Жуковський Василь Миколайович, доктор педагогічних наук, професор Національного університету «Острозька академія»; Самолюк Ганна Степанівна, учитель-методист, викладач християнської етики, методики викладання християнської етики, християнської педагогіки Чортківської дяківсько-катехитичної академії ім. свщмч. Григорія Хомишина; Мудрик Лідія Євгенівна, методист центру виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти; Неумитий Володимир Михайлович, учитель-методист, консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників Звенигородської міської ради Черкаської області; Павлова Оксана Вікторівна, учитель-методист, учитель основ християнської етики, зарубіжної літератури КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 18 Маріупольської міської ради Донецької області», педагог центру «Я Маріуполь» у Львові; Жаровська Ніна Вікторівна, учитель-методист, учитель основ християнської етики Тернопільського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів – правовий ліцей № 2».

Пояснювальна записка

Майбутнє особистості, сім'ї й Української держави значною мірою залежить від того, які моральні цінності закладаються сьогодні молодому поколінню. Аналіз морального стану та поведінки сучасних дітей і молоді призводить до невтішних висновків. У дитячому середовищі все частіше спостерігається агресивна поведінка однієї дитини (або групи дітей) стосовно іншої дитини, що нерідко супроводжується негативним фізичним і психологічним впливом; має місце непопра й неповага до старших, хуліганство, злочинність, алкоголізм, розбещеність, наркоманія, ігроманія, комп'ютерна залежність та музикоманія, неповага до праці, брак патріотизму, що проявляються в характері й поведінці молодого покоління.

Останнім часом проблема прищеплення моральних цінностей особливо актуалізується воєнними діями з російськими агресорами, необхідністю патріотичного й військово-патріотичного виховання вітчизняної молоді у світлі загроз втрати територіальної цілісності нашої держави. У зв'язку з цим традиційні виховні інституції мають координувати й нарощувати свої зусилля у сфері виховання зростаючого покоління.

Вирішальну та непроминушу роль у вихованні дітей і молоді відіграє Біблія, розуміння особистості як духовно-фізичної істоти та необхідності прищеплювання духовно-моральних цінностей.

Високий виховний потенціал Біблії визнавали видатні представники зарубіжної та вітчизняної фундаментальної науки: Йоганн Кеплер (математик, астроном), Готфрід Вільгельм Лейбніц (математик), Майкл Фарадей (фізик), Роберт Бойль (хімік), Френсіс Бекон (філософ), Макс

Планк (фізик), Нільс Бор (фізик), Ісаак Ньютон (фізик), Альберт Ейнштейн (фізик), Володимир Вернадський (природознавець), Михайло Остроградський (математик), Михайло Кравчук (математик) тощо. Серед науковців, що керувались Біблією як духовно-моральною основою життя, чимало Нобелівських лауреатів: Пітер Зеєман (Нідерланди), Артур Комптон (США), Карл Ціглер (Німеччина), Фредерік Жоліо (Франція), Роберт Робінсон (Англія), Кріштіан Де Дюв (Бельгія), Джон Бішоп (США), Ада Йонат (Ізраїль), Семен Кузнець (Україна, США) тощо.

Християнські духовно-моральні цінності перевірені тривалим зарубіжним педагогічним досвідом і в тому числі досвідом європейським. У країнах Європейського Союзу, членом якого прагне стати наша держава, великий людський і матеріальний потенціал сформовано передусім за рахунок християнського духовно-морального виховання особистості. Курси духовно-морального спрямування широко викладаються в державних школах Європи: Австрії, Бельгії, Великобританії, Данії, Греції, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Ірландії, Ісландії, Італії, Іспанії, Люксембургу, Португалії, Фінляндії, Швеції тощо.

Християнські виховні моральні традиції пронизують вітчизняну педагогічну спадщину: «Повчання Володимира Мономаха дітям», філософію Г. Сковороди та П. Юркевича, творчість Т. Шевченка, праці М. Драгоманова, О. Кониського, П. Житецького, І. Огієнка, Б. Грінченка, М. Грушевського, С. Русової та педагогіку сучасності (І. Андрухів, А. Богущ, О. Вишневський, Г. Васянович, Г. Ващенко, А. Вихрущ, Л. Генік, В. Жуковський, М. Євтух, І. Климишин, О. Огірко, Г. Сагач, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська тощо).

Курси духовно-морального спрямування викладаються у вітчизняній школі впродовж 30 років – усього періоду існування незалежної України, процес викладання яких і Навчальна програма з «Основ християнської етики» ґрунтуються на належній законодавчій базі, до складу якої входять:

- Конституція України (статті 11, 23, 35);
- Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020);
- Концепція Нової української школи (2016 р.);
- Державний стандарт базової середньої освіти обов'язкових, загальних і конкретних освітніх результатів (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09. 2020 р. № 898);
- Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в заходах освіти» (2019);
- Наказ МОН України від 30.05.2022 № 1/5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні» (2022);
- Наказ МОН України від 06.06.2022 №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та

визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» (2022).

Курс за вибором «Основи християнської етики» не є систематичним викладанням і вивченням Біблії, не вчить віри, не містить релігійних обрядів, не ставить на меті залучити до певної конфесії.

Викладання курсу «Основи християнської етики» передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних і світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття в полікультурному, поліконфесійному й полірелігійному українському суспільстві.

Мета курсу за вибором «Основи християнської етики»:

розкрити учням духовно-моральні основи християнства, аргументувати їх важливість для формування й розвитку особистості, спонукати учнів до самоаналізу та морального розвитку.

У процесі досягнення мети передбачено реалізацію таких завдань:

- розкрити потенціал Біблії як джерела моралі для людини;
- пояснити моральні засади добра і зла;
- інформувати учнів про особливості й компоненти християнського морального Ідеалу;
- підкреслити необхідність християнського учнівства;
- пояснити сутність прощення та жертвовності;
- розкрити євангельські засади щастя як шляху до моральної досконалості;
- інформувати учнів про сутність і важливість християнських чеснот смирення, терпіння, справедливості, працьовитості, слухняності, поваги, співчуття, милосердя, патріотизму;
- сформувати свідому та відповідальну особистість учня з урахуванням християнських духовних, моральних і культурних цінностей;
- створити належні морально-етичні умови для самопізнання й самореалізації;
- оволодіти способами розумових дій, потрібних для розуміння минулого, осягнення сучасного й прогнозування майбутнього, а саме: бачення зв'язку між подіями та явищами (логічне мислення);
- учити оцінювати події (на основі критичного мислення);
- знаходити нові аспекти змісту чи нові способи розв'язання проблем (творче мислення);
- співпереживати людям, що опинилися у вирі несприятливих історичних подій (емпатійне мислення).

Компетентнісний потенціал предмета

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
<p>Вільне володіння державною мовою</p>	<p>Уміння: доступно й переконливо висловлювати свої думки, користуватися різними видами аргументації; використовувати виражальні можливості мови для опису подій минулого і сучасності, реагувати мовними засобами на соціальні й культурні явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконання та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну духовно-моральну тематику; читати та розуміти перекладені й адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на духовні, релігійні, історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно й письмово) тексти духовного-морального змісту.</p> <p>Ставлення: повага до української як державної/рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації духовного, релігійного, історичного та суспільно-політичного характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні посібники, хрестоматії, відео матеріали з текстами й завданнями відповідного змісту.</p>
<p>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами</p>	<p>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою</p> <p>Уміння: спілкуватися рідною мовою, ефективно використовувати її в різних життєвих ситуаціях.</p> <p>Ставлення: цінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань як чинника духовного й психічного здоров'я.</p> <p>Здатність спілкуватися іноземними мовами</p> <p>Уміння: знаходити потрібну інформацію про світ іноземними мовами; спілкуватися з однолітками з інших країн для взаємообміну знаннями.</p> <p>Ставлення: інтерес до духовного, релігійного, культурного й суспільно-політичного життя країн регіону, Європи та світу.</p> <p>Навчальні ресурси: адаптовані іншомовні публікації та адаптовані художні твори іноземною мовою.</p>

Математична компетентність	<p>Уміння: оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання та пояснення минулих і сучасних суспільних подій, явищ і процесів, описаних у Біблії; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, учинків; використовувати статистичні матеріали.</p> <p>Ставлення: прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин і можливих шляхів розв'язання сучасних моральних, соціальних, політичних, економічних проблем.</p> <p>Навчальні ресурси: джерела зі статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.</p>
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	<p>Уміння: оцінювати вплив людини на природне середовище в окремі історичні періоди.</p> <p>Ставлення: інтерес до здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи.</p> <p>Навчальні ресурси: матеріали про розвиток природничих наук у різні історичні періоди.</p>
Інноваційність	<p>Уміння: генерувати та втілювати нові ідеї щодо забезпечення здоров'я (духовного і фізичного), безпеки й добробуту (особистого, родинного, суспільного), оцінювати ризики втілення інноваційних ідей і здобутків; корегувати індивідуальні оздоровчі програми, моделі безпечної поведінки відповідно до життєвих ситуацій.</p> <p>Ставлення: відкритість до нових ідей, усвідомлення важливості ініціювання змін; впровадження інноваційних технологій для збереження, формування та розвитку індивідуального, родинного і громадського здоров'я, добробуту та безпеки, захисту довкілля.</p>
Екологічна компетентність	<p>Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи й прогнозуючи.</p> <p>Ставлення: дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини й спільноти; усвідомлення важливості бережливого природокористування; відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії.</p>

<p>Інформаційно-комунікативна компетентність</p>	<p>Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної біблійної, історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевіряння й упорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації на біблійну та духовно-моральну тематику, робити коректні покликання.</p> <p>Ставлення: дотримання визначених норм поведінки й моральних правил у роботі із соціальною інформацією, зокрема дотримання авторського права.</p> <p>Навчальні ресурси: публікації, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.</p>
<p>Навчання впродовж життя</p>	<p>Уміння: визначати власні навчальні цілі в духовно-моральній і соціальній сферах та галузі знань про минуле і сьогодення; аналізувати процес свого навчання, відстежувати зміни в сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати її джерела; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості та досвід.</p> <p>Ставлення: розуміння духовно-моральної й соціальної ролі освіти в минулому та тепер, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими.</p> <p>Навчальні ресурси: матеріали, у яких відображено алгоритми опрацювання інформації.</p>
<p>Ініціативність і підприємливість</p>	<p>Уміння: використовувати біблійний досвід пізнання духовних і морально-етичних цінностей для вибору дієвих життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід та уроки минулого; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги й ризики, вести перемовини, працювати самостійно й у групі; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проєкти (зокрема дослідницько-пошукові), оприлюднювати їх результати.</p> <p>Ставлення: готовність використовувати біблійний досвід для самопізнання, розвитку, духовно-морального зростання й досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання етичних норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що містять ризики, ґрунтований на досвіді минулого і сучасного соціального життя.</p> <p>Навчальні ресурси: біографії історичних релігійних постатей (життя святих), відомих підприємців-меценатів, які розвивали українську культуру.</p> <p>Уміння: аналізувати окремі джерела інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам щодо нав'язування ідей надмірного збагачення, егоїзму, широкої палітри шкідливих звичок, суїцидальних технік тощо; знаходити переконливі приклади вирішення конфліктів, опираючись на християнські моральні цінності; працювати в групі,</p>

Соціальна та громадянська компетентності	<p>досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний та інший, зокрема взятий з історії, моральний досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, що знає права людини й уміє їх захищати; ухвалювати моральні рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади й суспільства; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати духовно-моральні, екологічні та соціальні проекти.</p> <p>Ставлення: ідентифікування себе як особистості й громадянина України; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги та підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного та інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття й ставлення до життєвої позиції іншого; доброчинність, підтримка громадських проектів та ініціатив.</p> <p>Навчальні ресурси: Конституція України, міжнародні правові акти, документи, спрямовані на оздоровлення морального життя суспільства, біографії вітчизняних та зарубіжних моральних авторитетів минулого і сучасності.</p>
Культурна компетентність	<p>Уміння: образно мислити й уявляти; інтерпретувати твори мистецтва з погляду моралі; розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогоденні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на формування духовно-моральних цінностей особистості та розвиток цивілізації.</p> <p>Ставлення: свідоме збереження й розвиток власної національної культури в контексті дотримання духовно-моральних цінностей, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка й піклування про пам'ятки української та світової культури, зокрема сакральних; відкритість до міжкультурного діалогу.</p> <p>Навчальні ресурси: твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.</p>
Підприємливість та фінансова грамотність	<p>Уміння: визначати власні слабкі й сильні сторони для проектування майбутньої професійної діяльності та власного добробуту; діяти морально в непередбачуваних ситуаціях, визначати мету й досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття моральних рішень; критично мислити, ініціювати й реалізувати соціальні проекти, що мають культурну, суспільну цінність.</p> <p>Ставлення: усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту, розуміння важливості ощадливості та раціонального використання коштів, допомога нужденним.</p>

<p>Духовно-моральна компетентність</p>	<p>Уміння: аналізувати, критично сприймати й порівнювати особисті вчинки та вчинки інших людей у контексті християнських духовно-моральних цінностей; допомагати іншим людям розв'язувати особисті та соціальні проблеми на основі християнської моралі; адаптовувати духовно-моральні цінності до суспільних процесів, сприяти міжконфесійному та міжрелігійному порозумінню; застосовувати християнські цінності на практиці й аналізувати ситуації з реального життя на відповідність їх християнським моральним нормам і принципам; діяти й реалізовувати духовно-моральні цінності в особистих, сімейних, суспільних життєвих ситуаціях.</p> <p>Ставлення: відповідальне ставлення до себе, свого найближчого оточення, сім'ї, громади та суспільства на основі християнських моральних цінностей: порозуміння, поваги, любові та співпраці; повага до представників інших конфесій, релігій, переконань інших людей, їхніх поглядів, священних книг, святинь, світогляду.</p> <p>Навчальні ресурси: проекти духовно-морального змісту; моделювання духовно-моральних ситуацій щодо впливу християнських цінностей на духовне здоров'я, психологічний клімат у сім'ї, колективі, громаді, державі; мультимедійні презентації на духовно-моральну тематику.</p>
--	--

Навчальна програма «Основи християнської етики» реалізується впродовж двох років: у 10-11 класах. Вона ґрунтується на низці сучасних підходів, принципів, форм, методів і засобів, які сприяють формуванню високоморальної особистості. Ураховуються вікові та індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, їх володіння інформаційними технологіями.

Програма «Основи християнської етики» дозволяє реалізувати аксіологічний, соціокультурний, діяльнісний, комунікативний, системний, особистісно орієнтований, компетентнісний та синергетичний підходи.

Курс за вибором «Основи християнської етики» побудований відповідно до загальнодидактичних принципів сучасної педагогічної науки: особистісно орієнтованого, наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, зв'язку навчання з життям, активності, індивідуалізації, системності, наступності, превентивності тощо, а також спеціальних принципів: теоцентризму, біблійної основи навчання, міжконфесійного характеру навчання, міжрелігійності, урахування конфесійних особливостей, добровільності.

У процесі викладання предметів духовно-морального спрямування використовуються відповідні форми й методи навчання. Форми роботи: індивідуальна, парна, групова, фронтальна. Застосовуються такі методи: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, демонстрування, ілюстрування, переконання, привчання, заохочення, гра, метод прикладу, метод авторитету, робота з аудіокнигою тощо.

До складу засобів навчання входять: програма, навчально-методичні комплекти для вчителя/вчительки та для учня/учениці.

В основі реалізації навчальної програми «Основи християнської етики» лежать такі **концептуальні ідеї:**

1. Передбачається добровільне залучення до навчання учнів різних філософських, релігійних і конфесійних поглядів, повага до їхніх носіїв, батьків та середовища, у якому перебувають і виховуються.

2. Акцентується увага на моральному вченні християнства та мається на меті подолання фрагментарності в моральному розвитку здобувачів освіти, передбачається спонукання до усвідомлення й використання християнського морального досвіду особистості.
3. Основна увага звертається не на відтворення фрагментів Євангелія, а на осмислення його морального вчення, і головне – до здатності його використання в повсякденному житті здобувачів освіти.
4. Передбачається врахування володіння й використання учнями інформаційних технологій, вікових та індивідуально - психологічних особливостей, їх досвіду моральної поведінки.
5. Висуваються особливі вимоги до вчителя, який має навчити учнів використовувати християнські цінності в ситуаціях морального вибору.
6. Переосмислюються взаємини вчителя/вчительки й учнів під час освітнього процесу: акцент переноситься з трансляції готових моральних знань на партнерську взаємодію, суб'єкт-суб'єктні взаємини, діалогічність, розвиток творчого, конструктивного й критичного мислення учнів, на спільний пошук відповідей на актуальні моральні проблеми та ситуації.
7. Усуваються елементи формальності освітнього процесу, у тому числі надмірна вербалізація.
8. Передбачається синергія й активізація духовних, психологічних і фізичних сил учителя, учнів, батьківської спільноти, громади.

Важливий акцент робиться на інноваційних, інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологіях та інтеграції курсу основ християнської етики з іншими навчальними дисциплінами.

Досягнення всіх очікуваних результатів навчання реалізується через запропоновані види навчальної діяльності.

Результати навчання

Навчальна програма курсу за вибором «Основи християнської етики» спрямована на досягнення обов'язкових результатів, визначених Державним стандартом для освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» за напрямками:

- **«Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Вчиться навчатися: відстежує власний поступ і висловлює бажання пізнавати нове без шкоди для фізичного та духовного здоров'я, раціонально розподіляє час.

2. Поводиться етично: виявляє повагу до почуттів та переконань інших людей, шанобливо ставиться до їхніх поглядів щодо збереження здоров'я, безпеки й добробуту.
3. Знаходить і перевіряє інформацію: оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо).
4. Діє ефективно й самостійно: чинить ефективно для реалізації короткострокових цілей та для досягнення успіху в житті.
5. Спілкується конструктивно: досягає ефективного спілкування, виявляючи повагу до особистого простору інших осіб, для організації ефективної спільної діяльності.
6. Виявляє культуру споживання: розуміє й пояснює необхідність поміркованого ставлення до матеріальних цінностей, чинить діла милосердя для нужденних.
7. Планує майбутнє: розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього.
8. Планує, запроваджує й оцінює фінансові рішення: уміє раціонально розпоряджатися власними фінансовими ресурсами.
9. Співпрацює для досягнення результату діяльності: розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності, працює в групі, колективі.
10. Підтримує добродійність: виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги, пояснює значення волонтерства.

- **«Гурбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники й діяльність, яка становить загрозу життю, здоров'ю, добробуту власному та інших осіб»**

-

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Діє відповідально: демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя й здоров'я або запобігають їм.
2. Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб: протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції й неповаги щодо себе та інших осіб.
3. Надає допомогу: моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів.

- **«Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Прогнозує наслідки: пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних

текстах; прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі.

2. Приймає рішення: використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту.

- **«Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Обмірковує альтернативи власних дій і рішень: пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників; обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки.
2. Аналізує вплив поведінки на здоров'я: усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я; розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища; аналізує причини вибору нездорової поведінки.
3. Здійснює вибір, що приносить користь і задоволення (радість): визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб.

Програма побудована за лінійно-концентричним принципом, який містить такі складники:

- світоглядний, що сприяє цілісному світосприйманню, визначенню власної добротворчої життєвої позиції;
- історико-культурологічний, який спирається на високі зразки християнської духовної культури та традиції;
- науково-пізнавальний, що розширює шкільний навчальний матеріал в етично-естетичному просторі.

Програма курсу за вибором «Основи християнської етики. 10-11 класи» має такий змістовно-тематичний поділ:

10-й клас. Етика подружнього життя

Розділ 1. Морально-етичні основи сім'ї.

Розділ 2. Християнський погляд на покликання чоловіка і жінки.

Розділ 3. Духовно-моральні підвалини життя родини.

Розділ 4. Сім'я і родина у цивілізаційному вимірі.

11-й клас. Основи християнського світогляду і моралі

Розділ 1. Суть християнського світогляду.

Розділ 2. Морально-етичний зміст блаженств.

Розділ 3. Християнські моральні чесноти.

Розділ 4. Християнство у релігійному просторі світу.

Зміст кожного розділу програми умовно (виділено шрифтом) розподілено на окремі заняття. Учителі, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів/учениць, мають можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей здобувачів освіти, класу й індивідуального підходу до викладання. До кожної теми подано **орієнтовні** завдання для практичних і творчих робіт. Тематику практичних і творчих робіт укладено так, аби дати змогу вчителю/вчительці **диференціювати завдання** в класі **за рівнем складності та здібностями** учнів/учениць. Такий підхід дозволяє залучити інші джерела й виконати пізнавальні завдання, що дає можливість зберегти загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

10 клас
ЕТИКА ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ (35 год.)

Розділ І. Морально-етичні основи сім'ї (9 год.)

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання: <i>Біблія, Святе Письмо, мораль, моральне вчення Біблії (Старого і Нового Завітів), Конституція, Сімейний кодекс.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє значення Біблії та біблійних цінностей в житті людства; пояснює особливість Біблії як джерела моральних цінностей для людини; розрізняє прояви моральної й аморальної поведінки; наводить приклади дотримання/недотримання академічної свободи в учнівському середовищі.</p> <p>Ставлення: сприймає Біблію як джерело мудрості та моралі для людини; ставиться з повагою до інших людей та до себе у світлі морального вчення Біблії; усвідомлює важливість дотримання правил для конструктивної взаємодії з іншими членами родини та суспільства;</p>	<p>1. Вступ. Подружжя як основа соціуму</p> <p><i>«Майбутність належить тим народам, у яких подружжя є святою річчю, – у яких родинне життя чисте і святе» (митрополит А.Шептицький).</i></p> <p>Загальний огляд курсу. Християнський погляд на сім'ю і родину. Аналіз рекомендованої літератури. Вироблення правил спілкування на курсі. Ознайомлення учнів з основними видами навчальної діяльності та критеріями оцінювання. Академічна доброчесність як прояв Божої Заповіді «Не вкради». Конституція, ст. 51, Сімейний кодекс, ст.3.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що ви очікуєте від даного курсу?»</p> <p>Робота в групах. Вироблення правил спілкування на курсі.</p> <p>Ознайомлення з основними видами навчальної діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мозковий штурм, таблиця З-Х-Д, кола/діаграма Вена, «Павутинка знань» («Роза вітрів»), дискусія, проблемні питання, есе, дослідження, «Акваріум», «Дискусійне кафе», фішбоун тощо; - розвиток вміння роботи з державними сайтами, інформацією в мережі «Інтернет»; - публічні виступи, формулювання та аргументація власної позиції, створення презентацій. <p>Критерії оцінювання</p> <p>Проблема «Майбутність належить тим народам, у яких подружжя є святою річчю, – у яких родинне життя чисте і святе» (митрополит А.Шептицький). Чи це дійсно так?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Місце подружжя в суспільстві. Проаналізувати</p>

<p>прагне жити відповідно до біблійних моральних істин.</p>		<p>очікування від курсу. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору. Чи погоджуєтесь ви з тезою, що біблійні Заповіді є основою для творення законодавства держави? Що спільного в біблійному і законодавчому поглядах на сім'ю? Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>Біблія, Святе Письмо, сім'я, родина, християнські сім'я та родина.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює сутність християнського погляду на сім'ю та родину; розуміє потребу засвоювати моральне вчення Біблії; усвідомлює, що є підґрунтям здорової християнської родини; знаходить в Біблії приклади християнського погляду на сім'ю; розрізняє світський та християнський погляди на сім'ю та родину; наводить приклади позитивного впливу Біблії на життя людини.</p> <p>Ставлення: сприймає Біблію як джерело мудрості та моралі для людини; аргументовано доводить зв'язок інституту сім'ї з Біблією; усвідомлює переваги якості життя відповідно до морального вчення Біблії.</p>	<p>2. Християнський погляд на сім'ю та родину</p> <p>Золотий вірш: <i>«Що Бог злучив, людина хай не розлучає»</i> (Мт. 19:6).</p> <p>Божий задум щодо сім'ї та родини. Християнський погляд на основі Святого Письма на людину (Бут. 1: 26 - 28), на сім'ю та родину (Бут. 2:22-25; Мт.19:5-6; Еф.5:31).</p> <p>Підґрунтя здорової християнської сім'ї та родини. Цінності християнської сім'ї та родини. Спільне і відмінне у християнському й світському поглядах на сім'ю та родину. Проблеми сучасних подружніх пар та шляхи їх вирішення.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Підґрунтя здорової християнської сім'ї» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Чи є сім'я найважливішим винаходом людства?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Характерні особливості християнського погляду на сім'ю. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Сім'я та родина – тотожні соціальні групи? Чим християнський погляд на сім'ю та родину відрізняється від світського? Чи може Біблія впливати на розвиток сім'ї та родини? Творчий проєкт Порівняти уклад сім'ї Наума Дрота (повість Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся») і Кайдашевої сім'ї (з однойменної повісті І. Нечуя-Левицького).</p>

		Підсумок уроку
<p>Базові знання: <i>любов, Заповіді любові, прикмети любові, мови любові.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, що таке любов, її значення в житті людини; розуміє потребу людини в любові; знаходить приклади прикмет любові в Біблії; розрізняє «мови любові» в житті; наводить приклади різних проявів любові в житті.</p> <p>Ставлення: сприймає Заповіді любові Ісуса Христа як основний принцип життя людини в подружжі та суспільстві; ставиться з любов'ю до членів сім'ї; аргументовано доводить значення любові як найвищої цінності в житті людини; усвідомлює цінність любові, відмінність проявів любові; прагне жити відповідно до біблійних Заповідей любові.</p>	<p>3. Любов – основа родинного, подружнього та суспільного життя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Бог є Любов, і хто пробуває в любові, пробуває той в Бозі, і в нім Бог пробуває» (Ів.4:16).</i></p> <p>Заповіді любові Ісуса Христа як основний принцип життя людини в подружжі та суспільстві.</p> <p>Поняття любові (Ів.13:34; 1 Пет.4:8). Значення любові в житті людини. Ознаки справжньої любові.</p> <p>Прикмети любові у «Гімні любові» (1 Кор. 13:4-8).</p> <p>П'ять «мов любові» (Генрі Чепмен): подарунки, слова, час, допомога, обійми.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Яке значення любові в житті людини?»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Чи може любов руйнувати життя?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Місце любові в житті людини. Ознаки справжньої любові.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Прочитати євангельський гімн любові (1 Кор. 13: 4-8). Ознаки, запропоновані апостолом Павлом, доповнити своїми. Створити асоціативний куш/інтелект-карту до кожної із «мов любові», виокремлених Г. Чепменом. Яка із них вам ближча?</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>любов, види любові, жертвовність, терпимість.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює багатогранність любові, її прояви в житті людини; розуміє зв'язок любові та жертвовності; знаходить приклади видів любові в</p>	<p>4. Види любові: storge, philia, eros, agape</p> <p>Золотий вірш: <i>«Коли я говорю мовами лю́дськими й а́нгельськими, та любови не маю, – то став я як мідь та дзвінка́ або бубо́н гудя́чий! І коли маю дара пророкува́ти, і знаю всі таємни́ ці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любови не маю, –то я ніщо! І коли я роздам усі</i></p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що є любов?»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Ніхто більшої любові не має над ту, як хто</p>

<p>Біблії; розрізняє вияви різних видів любові в житті; наводить приклади різних видів любові в подружньому житті.</p> <p>Ставлення: сприймає любов агаре як найвищий прояв жертвності в житті людини; аргументовано доводить значення любові як найвищої цінності в житті людини; усвідомлює відмінність видів любові; ставиться з любов'ю до інших людей та до себе у світлі морального вчення Біблії.</p>	<p><i>маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, – то пожитку не матиму жадного!» (1Кор.13:1-3).</i></p> <p>Божа любов – любов Бога до Свого творіння.</p> <p>Eros – сексуальна, подружня любов. Storge – любов родинна, любов батьків до дитини і дитини до батьків. Philia – любов до друзів, приятелів. Агаре – жертвна любов.</p> <p>Християнське розуміння жертвності в любові: <i>«Носіть тягарі один одного, і так виконаєте закона Христового» (Гал. 6: 2).</i> <i>«Ми, сильні, повинні нести слабості безсилих, а не собі догоджати. Кожен із нас нехай догоджає ближньому на добро для збудування» (Рим. 15: 1-2)).</i></p> <p>Прояв жертвності задля іншої людини в сім'ї, родині (1Тим.5:8). Жертвність у часи випробувань – найвищий прояв любові (волонтери, благодійники, добровольці тощо). <i>«Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів.15:13).</i></p>	<p>свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів.15:13). Чи можна погодитися з цим біблійним висловом?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Види любові. Християнське розуміння жертвності в любові. Моральний практикум Навести приклади жертвності, які ви спостерігали в житті, та проаналізувати їхні наслідки. Пояснити, як проявляються всі види любові в часи військового протистояння.</p> <p>Творчі проєкти Знайти та проаналізувати приклади кожного виду любові в літературі та художніх фільмах. «Життя Василя Стуса як приклад жертвної любові».</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: сім'я, інститут сім'ї, функції сім'ї, цінність сім'ї.</p> <p>Основні вміння: пояснює роль сім'ї в житті людини; знаходить приклади християнської моралі у функціонуванні інституту сім'ї в Україні; розрізняє функції сім'ї;</p>	<p>5. Сім'я та її завдання</p> <p>Золотий вірш: «... Покине чоловік свого батька і свою матір, і пристане до своєї жінки, і вони будуть одне тіло» (Еф. 5:31).</p> <p>Значення сім'ї в розвитку людства і держави. Християнська мораль у функціонуванні інституту сім'ї в Україні.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Цінності сім'ї»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Сім'я – це найміцніша фортеця, що захищає від сучасного зла?»</p>

<p>розуміє, що підвалини сім'ї знаходяться в Біблії; наводить приклади реалізації функцій сім'ї у житті.</p> <p>Ставлення: сприймає сім'ю як невід'ємну частину життя людини; усвідомлює значення сім'ї в розвитку людства і держави; аргументовано доводить зв'язок сім'ї з Біблією; прагне до створення сім'ї в майбутньому.</p>	<p>Підвалини християнської сім'ї (Кол.3:18-21; Еф.5:22-33).</p> <p>Функції сім'ї: прокреаційна (репродуктивна та сексуальна), виховна, усупільнення (соціалізації), розвитку особистості, профілактична (первинного соціального контролю), культуротворча, економічна (господарсько-побутова), духовна, феліцітологічна (функція щастя). Розкриття цінності сім'ї під час суспільних викликів (пандемія, війна, стихійні лиха тощо).</p>	<p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Підвалини християнської сім'ї. Цінності сім'ї під час суспільних викликів. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Яка функція сім'ї є найважливішою? Які цінності сім'ї розкрилися під час суспільних викликів? Робота в групах. На основі притчі про дім на скелі (Мт.7: 24-29) змоделуйте майбутнє сім'ї: 1 група – яка будується на піску; 2 група – що закладає фундамент на скелі. Творчий проєкт «Сірки – сім'я, у якій гармонійно поєднуються виховна, фізична, культурологічна, економічна і духовна функції» (за романом І. Багряного «Тигролови»). Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: подружжя, засади християнського подружжя, типи сімей.</p> <p>Основні вміння: пояснює, чому подружжя є Божим задумом; розрізняє типи сімей; розуміє засади християнського подружжя; наводить приклади сімей, що функціонують на християнських засадах.</p> <p>Ставлення: сприймає подружжя як Божий задум;</p>	<p>6. Християнське подружжя</p> <p>Золотий вірш: «Чоловіки, – так само живіть разом із дружинами за розумом... і виявляйте їм честь, бо й вони є спадкоємниці благодаті життя» (1Петр. 3:7).</p> <p>Подружжя як Божий задум (Бут. 2:18; 2:20-25). Значення християнських принципів у створенні міцної сім'ї.</p> <p>Засади християнського подружжя (святість, нерозривність, єдність, гідність) (Кол.3:14-15).</p> <p>Типи сімей: повна – неповна, бездітна – багатодітна, реконструйована.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Засади щасливого подружжя» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Чи може бути рівність чоловіка і жінки в подружжі гарантією щастя?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Засади християнського подружжя. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору:</p>

<p>усвідомлює значення християнських принципів у створенні міцної сім'ї; ставиться з повагою до інших членів сім'ї; прагне жити відповідно до біблійних моральних істин.</p>	<p>Типи сім'ї за розподілом ролей: авторитарна, демократична, автономна.</p> <p>Проблеми християнського подружжя. Християнське подружжя та сучасні виклики.</p>	<p>Яка існує різниця між християнським і цивільним подружжям? У чому полягає велич «подружжя у Христі»? Яка роль Бога у християнському подружжі? Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати тип сім'ї, в якій живете, за розподілом ролей.</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>Біблія, Конституція України, Сімейний кодекс, шлюб, відповідальність.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, як трактують шлюб Біблія та законодавство України; розуміє потребу законодавчого регулювання шлюбних відносин; знаходить дані державної статистики щодо шлюбу; розрізняє відмінності між християнським та державним поглядами на шлюб; наводить приклади відповідального ставлення до шлюбу.</p> <p>Ставлення: сприймає шлюб як союз чоловіка та жінки; ставиться з повагою до іншої сторони шлюбних відносин; усвідомлює переваги укладення шлюбу; прагне жити відповідно до біблійних моральних істин та законів України.</p>	<p>7. Усвідомлення відповідальності під час створення подружжя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Хай чоловік віддає належне жінці, так само й жінка – чоловікові» (1 Кор. 7: 3).</i></p> <p>Конституційні права. Законодавство України про шлюб.</p> <p>Біблія про відповідальність під час створення подружжя (Мт.19:5-6; 1Кор.7:2-4, 10-11).</p> <p>Підготовка до шлюбу. Шлюб (Мт.5:31-32; Мал.2:14-16).</p> <p>Державна реєстрація шлюбу та державна статистика. Права та обов'язки подружжя. Вінчання.</p> <p>Відношення до подружжя в різних релігіях.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що робить шлюб міцним» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Шлюб встановлюється на небесах?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Цінність шлюбу в законодавстві України та різних релігіях. Моральний практикум Застосувавши діаграму Вена, знайти спільні й відмінні риси законів України та Біблії щодо шлюбу. Пояснити взаємозв'язок прав та обов'язків подружжя. Аргументувати свою точку зору: Яка відповідальність лежить на кожному при створенні подружжя? Для чого пари вінчаються? Порівняти біблійний і світський погляд на шлюб.</p> <p>Підсумок уроку</p>

<p>Базові знання: <i>зрілість, види зрілості, зріла людина, незріла людина.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, як впливають види зрілості людини на її підготовку до створення сім'ї; розуміє потребу самовдосконалення і розвитку як передумову створення подружжя; розрізняє відмінності між видами зрілості; наводить ознаки зрілої/незрілої людини.</p> <p>Ставлення: сприймає повноцінну зрілість як необхідну передумову подружнього життя; прагне до вдосконалення своєї особистості.</p>	<p>8. Зрілість як передумова створення подружжя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Виплекайте дерево добре, то й плід буде добрий» (Мт. 12:33).</i></p> <p>Потреба самовдосконалення і розвитку як основа створення подружжя.</p> <p>Передумови створення подружжя: любов, намір, взаємна згода, зрілість. Зріла цілісна особистість – необхідна умова для успішних стосунків у подружжі.</p> <p>Види зрілості: фізична, психічна (емоційно-вольова, інтелектуальна), духовна, юридична, економічна. Етапи зрілості. Ознаки зрілої/незрілої людини.</p> <p>Риси зрілого зв'язку у подружжі: прозорість, раціональність, здатність передбачити, молитва, свобода, відповідальність, радість.</p> <p>Наслідки створення сім'ї незрілими особистостями.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Ознаки зрілості»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Чи можливо кожному в сучасному суспільстві досягти зрілості як особистість?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Вплив видів зрілості людини на її підготовку до створення сім'ї.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Що означає бути зрілою особою? Порівняти зрілу і незрілу особу. Які можуть бути наслідки створення сім'ї незрілими особами?</p> <p>Творчий проєкт «Наталка Полтавка – зразок фізичної, психічної та духовної зрілості для створення сім'ї» (за однойменною драмою І. Котляревського).</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Основні вміння: пояснює історичний, психологічний, ментальний характер української сім'ї; розуміє потребу будувати сім'ю на біблійних цінностях; наводить приклади сімей з Біблії.</p> <p>Ставлення: аналізує різні моделі сім'ї;</p>	<p>9. Семінарське заняття/ панельна дискусія. Традиція і сучасність сім'ї</p> <p>Розгляд проєктів: «Біблія про сім'ю»; «Приклади сімей з Біблії»; «Історичний, психологічний, ментальний характер української сім'ї»; «Європейська модель сім'ї».</p>	<p>Теми для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Біблія про сім'ю. 2. Приклади сімей з Біблії (Адам і Єва, Рут і Боаз. Праведні Йоаким та Анна, Захарія та Єлисавета, Йосиф та Марія тощо) 3. Історичний, психологічний, ментальний характер української сім'ї. 4. Любити, зростати, служити в сім'ї. 5. Європейська модель сім'ї.

<p>прагне любити, зростати, служити в сім'ї.</p>		<p>Підготувати групові проєкти, виступи, презентації.</p>
<p>Розділ II. Християнський погляд на покликання чоловіка і жінки (9 год.)</p>		
<p>Базові знання: <i>чоловічість, жіночість, маскулінність, фемінність, психофізіологія, стать.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює поняття «чоловічість», «жіночість» через тексти Святого Письма; розуміє суть покликання бути чоловіком і жінкою; знаходить приклади рівності чоловіка і жінки в Біблії; аналізує проблему розуміння християнської суті чоловічості та жіночості в сучасному світі та робить відповідні висновки; наводить приклади рівності прав жінки та чоловіка в Біблії, законодавстві України та житті.</p> <p>Ставлення: сприймає чоловіка та жінку як рівних особистостей; ставиться з повагою до людей іншої статі; усвідомлює психофізіологічні особливості чоловіка й жінки; аргументовано доводить, що питання дискримінації за статевою ознакою є порушенням прав людини;</p>	<p>10. Чоловічість і жіночість / маскулінність і фемінність. Психофізіологія статі</p> <p>Золотий вірш: <i>«І сотворив Бог людину на свій образ: на Божий образ сотворив її; чоловіком і жінкою сотворив їх» (Бут.1:27).</i></p> <p>Покликання бути чоловіком і жінкою. Біблія про призначення чоловіка та жінки (Бут. 2:18-25; Екл.4:9-12; Кор.11:11-12).</p> <p>Чоловік та жінка як рівні особистості. Приклади рівності чоловіка і жінки в Біблії.</p> <p>Психофізіологічні особливості чоловіка й жінки.</p> <p>Проблема розуміння суті чоловічості та жіночості в сучасному світі.</p> <p>Повага до людей іншої статі. Дискримінація за статевою ознакою – порушення прав людини.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Ознаки чоловічості/жіночості»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Кому складніше жити на світі – чоловіку чи жінці?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Прояви маскулінності і фемінності в житті.</p> <p>Моральний практикум Навести приклади чоловічості та жіночості зі Святого Письма. Прочитати главу з послань апостола Павла до коринтян (I Кор. 7). Виписати одну-дві цитати, які розкривають суть покликання бути чоловіком чи жінкою. Пояснити їх. Робота в групах. Чи погоджуєтесь ви з думкою: 1 група – «Місце жінки на кухні»; 2 група – «Чоловікові не можна плакати». Диспут: «Чи щаслива жінка, яка робить кар'єру?».</p> <p>Застосувавши діаграму Вена, порівняти поняття чоловічості та жіночості в сучасному світі.</p> <p>Підсумок уроку</p>

<p>прагне до утвердження рівності прав чоловіка і жінки в суспільстві.</p>		
<p>Базові знання: <i>стать, статевість, статева ідентичність.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, як формується статева ідентичність; розрізняє вияви шанобливого та дискримінаційного ставлення за статевою ознакою; наводить приклади впливу виховання на формування статевої ідентичності.</p> <p>Ставлення: сприймає статева ідентичність як єдність тілесного і духовного; розуміє статевість на емоційно-вольовому, інтелектуальному, духовному рівнях; ставиться з повагою до інших людей, незалежно статі; усвідомлює значення впливу суспільства на формування статевої ідентичності; аргументовано пояснює статевість на емоційно-вольовому, інтелектуальному, духовному рівнях; прагне відповідального й шанобливого ставлення до осіб іншої статі.</p>	<p>11. Статевість як тілесне і духовне</p> <p>Золотий вірш: <i>«Це є справді кість від моїх костей і тіло від мого тіла. Вона зватиметься жінкою, бо її взято від чоловіка.» (Бут. 2:23).</i></p> <p>Статевість як поєднання тілесного і духовного в людині.</p> <p>Відповідальне й шанобливе ставлення до осіб іншої статі. Свідоме розуміння статевої ідентичності на емоційно-вольовому, інтелектуальному, духовному рівнях (Бут.1:26-27; 2:18; 2:21-25).</p> <p>Вплив виховання на формування статевої ідентичності. Значення ролі суспільства у статево-вихованні особистості.</p> <p>Шанобливе та відповідальне ставлення до осіб протилежної статі.</p> <p>Проблема формування статевої ідентичності у сучасному світі.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Статевість» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Чи не помиляється китайське прислів'я: "Сто чоловіків можуть спорудити фортецю, проте без жінки не буває дому"?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Формування статевої ідентичності. Статева ідентичність як єдність тілесного і духовного. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Що говориться про статевість у Святому Письмі? Яку роль відіграють батьки у формуванні статевої ідентичності? Творчий проєкт «Стосунки Якова та Уляни з роману В. Лиса «Століття Якова». Як вони сприймають статева ідентичність?» Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>цнотливість, статева стриманість, інформаційний простір, розпуса.</i></p>	<p>12. Цінність цнотливості</p> <p>Золотий вірш: <i>«Утікайте від розпусти! Усякий гріх, що його чинить людина, є поза її тілом, а хто</i></p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Цнотливість» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних</p>

<p>Основні вміння: пояснює, що таке культура стриманості; розуміє важливість статевої стриманості, цнотливості; знаходить приклади християнської стриманості в Біблії; розрізняє вияви моральної та аморальної поведінки щодо статевої стриманості; наводить приклади небезпек сучасного світу; проблем, породжених статевою нестриманістю.</p> <p>Ставлення: сприймає людське тіло як храм Духа Святого; усвідомлює небезпеки сучасного світу та проблеми, породжені статевою нестриманістю, важливість цінності статевої чистоти; аргументовано доводить необхідність усунення небезпечних вад сучасного світу на життєвому шляху людини.</p>	<p><i>чинить розпусту, грішить супроти власного тіла» (1Кор. 6:13).</i></p> <p>«Тіло – храм Духа Святого» (1 Кор. 3:16-17). Проблема дошлюбних стосунків на сторінках Біблії (1Кор.6:16, 18-20). Важливість статевої стриманості, цнотливості. Культура стриманості в Євангелії (1Кор. 7:9).</p> <p>Проблеми, породжені статевою нестриманістю (Повт.Зак.22:13-29; Мт. 5:27-28). Виховання цнотливості.</p> <p>Необхідність зберігати цнотливість у думках, словах, вчинках. Порушення чистоти через зір, слух, мовлення.</p> <p>Підміна у сучасному світі цінності чистоти та цнотливості хибним уявленням про щастя у вільних статевих стосунках. Вплив масмедіа.</p> <p>Небезпеки сучасного світу (розпуста, порнографія, культ задоволення) та проблеми, породжені статевою нестриманістю (еротоманія, статеві збочення, венеричні хвороби, СНІД, психічні розлади). Руйнівні наслідки розбещеного стилю життя.</p> <p>Культура стриманості. Молодіжний рух «Справжня любов чекає» (Рух чистих сердець). Яків і Рахиль (Бут. 29: 1-28). Важливість статевої чистоти у світовій та українській національній культурі.</p>	<p>діячів тощо)</p> <p>Проблема «Чому для більшості народів цнотливість – одна з найважливіших цінностей?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Дошлюбні стосунки. Статева стриманість. Проблеми, породжені статевою нестриманістю. Моральний практикум Пояснити слова апостола Павла: «Тіло – храм Духа Святого» (1 Кор. 3:16-17). Аргументувати свою точку зору: Цнотливість – це поняття лише із сфери сексуальності? Які наслідки дошлюбних стосунків? Хто має займатись статевим вихованням? Чи погоджуєтесь ви з таким судженням: «... Справа чистоти проростає дуже глибоко в людині, в її особовій сфері, бо тісно поєднується з фундаментальним переживанням недоторканості людської особи» (К. Войтила. Інстинкт, любов, подружжя. Релігійне переживання чистоти, 37)?</p> <p>Творчі проєкти На основі поезій В.Симоненка «Я і в думці обняти тебе не посмію» та Л. Костенко «Моя любов!» укласти асоціативний куш «Любов – рух до досконалості». «Статеві відносини на сторінках трагедії ‘Гамлет’ В. Шекспіра. Поради Лаерта сестрі Офелії щодо її відносин із Гамлетом».</p> <p>Підсумок уроку</p>
---	--	--

<p>Базові знання: дружба, захоплення, зацікавленість, закоханість, кохання, любов, адаптивність, соціалізація.</p> <p>Основні вміння: пояснює, як може народжуватися почуття любові; розуміє суть понять «дружба», «зацікавленість», «захоплення», «закоханість», «кохання»; розрізняє етапи розвитку дружніх відносин між хлопцем і дівчиною; наводить приклади народження любові.</p> <p>Ставлення: сприймає принципи дружніх взаємин; ставиться з повагою до почуттів інших людей; усвідомлює особливості юнацьких стосунків; прагне жити відповідно до принципів дружніх взаємин.</p>	<p>13. Етапи розвитку любові між хлопцем і дівчиною</p> <p>Золотий вірш: <i>«Називаю вас друзями, бо все я вам об'явив, що чув від Отця мого... Ось що вам заповідаю: щоб ви любили один одного» (Ів.15: 15 - 17).</i></p> <p>Як народжується любов.</p> <p>Етапи розвитку дружніх відносин між хлопцем і дівчиною.</p> <p>Дружба, зацікавленість, захоплення, закоханість, кохання, любов. Особливості юнацьких стосунків. Принципи дружніх взаємин. Розвиток адаптивності як основа соціалізації чи налагодження стосунків.</p> <p>Необхідність гідного, обережного ставлення до почуттів інших людей, які є даром Божим.</p>	<p>Актуалізація. Дерево припущень «Любов = кохання?»»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Дружба між чоловіками і жінками не є неможливою» (доктор психології Джеремі Нікольсон)</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Особливості юнацьких стосунків. Принципи дружніх взаємин. Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати прояви любові і дружби.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Хто вміє дружити, той вміє любити? Хто має бути ініціатором знайомства – хлопець чи дівчина? Що лежить в основі кожного етапу розвитку любові між хлопцем і дівчиною?</p> <p>Творчий проєкт Укласти послідовність розвитку почуттів між Лілі та Славком Беркутою (за повістю Н.Бічуї «Шпага Славка Беркути»).</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: обов'язок, взаємовідповідальність, побачення, спілкування, соціальні мережі.</p> <p>Основні вміння:</p>	<p>14. Взаємовідповідальність у стосунках хлопця й дівчини</p> <p>Золотий вірш: <i>«Розпуста й усяка нечистота та захланність щоб і не згадувалася між вами...» (Еф.</i></p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Стосунки хлопця й дівчини»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних</p>

<p>пояснює про етичні основи стосунків хлопців і дівчат; розуміє особливості спілкування між хлопцем і дівчиною; знаходить приклади стосунків хлопців і дівчат у Біблії; розрізняє відмінності прямого, безпосереднього спілкування та контактів у соціальних мережах; наводить приклади етичних стосунків хлопців і дівчат у реальному житті.</p> <p>Ставлення: сприймає любов як почуття; пов'язане з жертовністю; ставиться з повагою до міжособистісних почуттів між хлопцем і дівчиною; усвідомлює проблеми, пов'язані з побаченнями; прагне розкрити потребу формування в собі почуття обов'язку та відповідальності за іншого.</p>	<p>5: 3).</p> <p>Етичні основи стосунків хлопців і дівчат (1Кор.11:11-12). Особливості спілкування між хлопцем і дівчиною. Приклади стосунків хлопців і дівчат у Біблії.</p> <p>Почуття обов'язку та відповідальності за іншого (1Тим.5:8). Жертвність любові (1Кор.13:3-8). Рівень жертвності для збереження любові.</p> <p>Відмінності прямого, безпосереднього спілкування та контактів у соціальних мережах. Проблеми побачень. Зустрічі в мережі «Інтернет».</p> <p>Необхідність ставлення оточуючих з повагою до міжособистісних почуттів між хлопцем і дівчиною.</p>	<p>діячів тощо) Проблема «Побачення сучасної молоді більше проблемні, ніж у попередніх поколінь?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Етичні основи стосунків хлопців і дівчат. Розвиток почуття обов'язку та відповідальності за іншого у стосунках хлопця й дівчини. Моральний практикум Скласти правила етичних відносин між хлопцем і дівчиною. Аргументувати свою точку зору: Чи існує межа дозволеного у стосунках між хлопцем і дівчиною? Яка саме? Чим відрізняється спілкування в соцмережах від спілкування віч-на-віч? Відповідальність у стосунках – це... Творчий проєкт «Чи можна вважати винною у власній смерті та сирітстві сина саме Катерину, чи винен тільки москаль?» (за поемою Т.Шевченка «Катерина»)). Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>фізичне здоров'я, психічне здоров'я, моральне здоров'я, здоровий спосіб життя, активний відпочинок, шкідливі звички.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює користь праці й активного відпочинку для людини; розуміє потребу відповідальності за власне фізичне й моральне здоров'я;</p>	<p>15. Моральна цінність здорового способу життя молоді як передумова створення сім'ї</p> <p>Золотий вірш: <i>«Тож нехай не панує гріх у мертвому вашому тілі, щоб вам слухатись його похотей» (Рим. 6;12).</i></p> <p>Здоровий спосіб життя. Духовна основа здорового способу життя (Пс.36:27). Моральна цінність здорового способу життя молоді як передумова</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Здоровий спосіб життя» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Чи може бути щасливою молода сім'я, для якої здоровий спосіб життя не є важливим?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з</p>

<p>знаходить у Біблії інформацію про гріховність шкідливих звичок; розрізняє шкідливі звички й здоровий спосіб життя; аналізує користь праці та активного відпочинку для людини; наводить приклади негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини.</p> <p>Ставлення: сприймає шкідливі звички як помилку людини на життєвому шляху, подолати яку можна лише духовністю; ставиться з відповідальністю до власного здоров'я та здоров'я інших людей; усвідомлює цінність і необхідність здорового способу життя; аргументовано доводить прикладами зі Святого Письма необхідність запобігання шкідливим звичкам; прагне втілювати у своєму житті навички здорового способу життя.</p>	<p>створення сім'ї.</p> <p>Відповідальність людини за власне фізичне, психічне та моральне здоров'я.</p> <p>Користь праці (Еф.6:6) і активного відпочинку для молодшої людини. Фізична культура та спорт як шлях до самовдосконалення.</p> <p>Запобігання схильності до шкідливих звичок (Пр.1:8-19).</p> <p>Негативний вплив шкідливих звичок на здоров'я людини, якість її життя та стосунки з протилежною статтю.</p> <p>Шкідливі звички як залежність, подолати яку можна лише духовністю.</p> <p>Здоровий спосіб життя як необхідна складова християнського світосприйняття.</p>	<p>наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Виховання відповідальності людини за власне фізичне, психічне і моральне здоров'я. Моральний практикум Запропонувати правила здорового способу життя. Написати сценарій і зняти відеоролик про шкідливість нікотину, алкоголю, наркотиків. Аргументувати свою точку зору: Чому необхідно одночасно піклуватися про власне тіло та внутрішній духовний світ? Як із користю організувати своє дозвілля. Який існує зв'язок між духовністю та відсутністю шкідливих звичок? Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати власне ставлення до свого здоров'я. Творчий проєкт «Наслідки надмірного вживання спиртних напоїв руйнівні для самої людини, її близьких і суспільства» (за романом Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні»)). Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>біоетика, адикція (залежність), зачаття, аборт, трансплантація органів, евтаназія.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює право на життя як невід'ємне право людини; розуміє, що життя розпочинається від моменту зачаття; розрізняє ознаки «четвертого</p>	<p>16. Біоетика про здоров'я чоловіка та жінки</p> <p>Право на життя як невід'ємне право людини. Право на життя від моменту зачаття.</p> <p>Соціальні проблеми в Біблії (Пр.20:1; 23:29-35; Еф.5:18). Здоров'я людини як найвища цінність.</p> <p>Причини виникнення і наслідки реалізації «четвертого покоління» прав людини. Ознаки</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Здоров'я людини» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Реалізація «четвертого покоління» прав людини – спроба втекти від відповідальності?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з</p>

<p>покоління» прав людини; аналізує причини виникнення і наслідки реалізації «четвертого покоління» прав людини та робить відповідні висновки.</p> <p>Ставлення: сприймає здоров'я людини як найвищу цінність; ставиться з відповідальністю до висловлення власної позиції щодо біоетичних питань; усвідомлює цінність свого вибору в житті; аргументовано доводить, що біоетичні питання мають тісний зв'язок із ціннісним світоглядом людини; прагне підходити до вирішення біоетичних питань із позицій моралі та духовності.</p>	<p>«четвертого покоління» прав людини.</p> <p>Проблема абортів. Трансплантація органів. Біоетичні проблеми репродуктивних технологій. Біоетика про вплив адикцій на ефективність діяльності органів людини (алкогольна, наркотична, тютюнова, харчова тощо). Евтаназія.</p> <p>Біоетичні питання мають тісний зв'язок із ціннісним світоглядом людини. Необхідність підходити до вирішення біоетичних питань із позицій моралі та духовності.</p>	<p>наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Право на життя як невід'ємне право людини. Вплив адикцій на ефективність діяльності органів людини. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Хто має право забрати життя в людини? Диспут «Новітні людські права: прийняти не можна заборонити». Проаналізувати статистичні данні соціальних проблем сучасної України. Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>секстинг, грумінг, хеппін, адикції.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює чи може статевість стати перешкодою для досягнення успіху в житті; розуміє виклики «четвертого покоління» прав людини; розрізняє загрози спілкуванню в мережі «Інтернет»;</p> <p>Ставлення: сприймає адикцію як загрозу</p>	<p>17- 18. Семінарські заняття Християнський погляд на сучасні виклики сім'ї</p> <p>Сучасні виклики сім'ї: причини і наслідки. Ліберальний погляд на сім'ю. Чи може статевість стати перешкодою для досягнення успіху в житті? Небезпеки спілкування в мережі «Інтернет».</p>	<p>Теми для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чи може статевість стати перешкодою для досягнення успіху в житті. 2. «Четверте покоління» прав людини і його виклики. 3. Культура й загрози спілкуванню в мережі «Інтернет» (секстинг, грумінг, хеппінг тощо). 4. Адикції в сучасному світі як загроза подружжю. <p>Підготувати виступи/ презентації.</p> <p>Питання для дискусії:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яка сім'я щасливіша: з дітьми чи без дітей? 2. Багатодітна сім'я: виклик чи щастя?

<p>подружжю в сучасному світі; прагне підходити до сучасних загроз сім'ї з позиції християнської моралі та духовності.</p>		3. Скільки часу має існувати шлюб?
---	--	------------------------------------

Розділ III. Духовно-моральні підвалини життя родини (7 год.)

<p>Базові знання: <i>родина, принципи функціонування родини, культура спілкування, взаємозв'язок поколінь, традиція.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює значення родини для людини і держави; розуміє принципи функціонування родини; знаходить біблійні приклади родин; розрізняє поняття «родина» і «сім'я»; наводить приклади видатних родин в історії України й світу, які цінували моральне вчення Біблії.</p> <p>Ставлення: сприймає родину як джерело сили для людини; ставиться з повагою до всіх членів родини; усвідомлює родину як першу школу суспільного життя; аргументовано доводить роль родини у зміцненні добробуту держави; прагне дотримуватись культури</p>	<p>19. Родина</p> <p>Золотий вірш: <i>«Будьте, отже, послідовниками Бога, як любі діти, ходіть у любові, за прикладом Христа, що полюбив вас і видав себе за вас...» (Еф. 5: 1 – 2).</i></p> <p>Родина – перша школа суспільного життя. Адам і Єва, Рут і Боаз. Праведні Йоаким та Анна, Захарія та Єлизавета, Йосиф та Марія – біблійні приклади родин.</p> <p>Плекання милосердя, любові, взаємоповаги в родині. Принципи функціонування родини. Культура спілкування в родині. Взаємозв'язок поколінь у родині.</p> <p>Роль родини у зміцненні добробуту держави.</p> <p>Видатні родини в історії України й світу, які цінували моральне вчення Біблії.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що таке родина»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Сім'я – це основний осередок суспільства. Це колиска життя і кохання, місце, де індивід "народжується" і "росте"» (28 Іван Павло II. Апостольське повчання <i>Christifideles Laici</i>. Львів 1998, 40). Чи дійсно це так?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Цінність родини для людини і держави. Принципи функціонування родини. Моральний практикум Дослідити Святе Письмо: «Родини, які є зразком для наслідування». Запропонувати правила спілкування в родині. Проект : «Модель християнської родини». Творчий проєкт «Приклади шляхетних родин в українській літературі». Підсумок уроку</p>
---	--	---

<p>спілкування в родині відповідно до біблійних моральних істин.</p>		
<p>Базові знання: <i>батьківство, материнство, народжуваність, демографічна криза.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, що таке батьківство і материнство; розуміє батьківство і материнство як благословення Боже; знаходить у Біблії приклади народження дитини як дару Божого; розрізняє причини демографічної кризи в Україні; аналізує сучасні проблеми батьківства й материнства; наводить приклади зміни демографічної ситуації в Україні з використанням офіційних даних.</p> <p>Ставлення: сприймає батьківство й материнство як дар та покликання; ставиться з повагою до батьківства й материнства; усвідомлює сучасні проблеми батьківства й материнства; аргументовано доводить необхідність відповідальності батьків за народження й виховання дітей; прагне в майбутньому до батьківства/материнства.</p>	<p>20. Батьківство та материнство</p> <p>Золоті вірші: <i>«Будьте плідні й множитесь, і наповнюйте землю...» (Бут. 1: 28).</i></p> <p><i>«Я втихомирив і заспокоїв мою душу, немов дитячко на руках у матері своєї» (Пс. 131: 2).</i></p> <p>Батьківство й материнство як дар Божий і покликання.</p> <p>Діти – благословення Господнє для батьків. Відповідальність батьків за народження й виховання дітей. Біблія (Еф.6:4) та законодавство України про відповідальне батьківство.</p> <p>Сучасні проблеми батьківства й материнства. Демографічна криза.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм/Дерево припущень «Батьківство й материнство – це ...».</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Батьківство й материнство – це дар чи тягар?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Батьківство й материнство як дар і покликання. Відповідальність батьків за народження й виховання дітей.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому діти – благословення Боже для батьків? Як подружжя може реалізувати себе в батьківстві й материнстві. Проаналізувати сучасні проблеми батьківства й материнства. Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати причини та наслідки демографічної кризи в Україні. Робота в групах. Скласти пам'ятку для батьків: I група – із порадами щодо виховання дітей. II група – із пересторогами щодо виховання дітей.</p> <p>Творчий проєкт «Батьківство й материнство – це, насамперед, відповідальність за того, кому даєш життя» (за романом У. Самчука «Марія»).</p>

		Підсумок уроку
<p>Базові знання: <i>відповідальне батьківство, субординація, взаємоповага, підпорядкування, послух, батьківське благословення, соціальне сирітство.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює потребу поваги до старших членів родини, опіки над ними та відповідальності за них; розуміє необхідність дотримання субординації та поважних відносин в родині; аналізує обов'язки членів родини; знаходить зв'язок між християнськими цінностями та відносинами в сім'ї; розрізняє сирітство та соціальне сирітство; наводить статті законодавства України про взаємовідносини в сім'ї та вирішення питань сирітства.</p> <p>Ставлення: сприймає цінність батьківського благословення; ставиться з пошаною до спільної молитви членів християнської сім'ї; усвідомлює цінність досвіду зрілості та старості; аргументовано доводить необхідність ділення життєвим досвідом старших членів родини; прагне дотримуватись любові й поваги у взаєминах батьків і дітей.</p>	<p>21. Батьки і діти. Обов'язки членів сім'ї у світлі християнських цінностей</p> <p>Золотий вірш: <i>«Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це справедливо!.. А батьки – не драгуйте дітей своїх, а виховуйте їх в напаминанні й остереженні Божому!» (Еф. 6:1,4).</i></p> <p>Любов і повага у взаєминах батьків і дітей. Обов'язки виховання, субординації, взаємоповаги та підтримки. Спільна молитва. Праця та дозволя. Підпорядкування і послух. Цінність батьківського благословення. Духовні наставники і опікуни. Соціальне сирітство. Рух «Україна без сиріт».</p> <p>Обов'язки дітей щодо батьків: любов, повага, пошана, послух, турбота тощо. Неповага до батька (відношення Хама до Ноя).</p> <p>Діти – жертви війни.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Обов'язки членів сім'ї»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Чи залежать наші права від виконання обов'язків?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Любов і повага у взаєминах батьків і дітей.</p> <p>Моральний практикум Проаналізувати родовід Ісуса Христа (Мт. 1:1-17). Поміркувати, хто ніс відповідальність за життя Дитини. Знайти у Біблії та художній літературі приклади відповідального батьківства. Знайти на сторінках Святого Письма приклади послуху та непослуху дітей батькам. До чого призводить непослух. Приклад Авесалома (2 Сам. 15:1-6, 18:2-14, 32, 33). Аргументувати свою точку зору: Які права й обов'язки мають члени вашої сім'ї. У чому проявляється важливість послуху? Проект: «Мої духовні наставники».</p> <p>Творчий проєкт «Поради для дітей у поезії Р. Кіплінга "Синови" та "Листах до сина" В. Стуса».</p> <p>Підсумок уроку</p>

<p>Базові знання: <i>спільність інтересів, дружба, приязнь, жертовність, відповідальність, співчуття, підтримка, порада, охорона, опіка.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює мотиви вчинків братів і сестер; розуміє принципи взаємин між братами та сестрами; наводить позитивні та негативні приклади взаємин між братами і сестрами з біблійних історій.</p> <p>Ставлення: сприймає братів і сестер як одну з найбільших цінностей життя; ставиться з любов'ю до своїх братів/сестер; усвідомлює особливості формування братерських/сестринських стосунків у спільноті (сім'я, школа, вулиця) на основі біблійних сюжетів; прагне формувати стосунки в родині на основі любові.</p>	<p>22. Взаємини між братами і сестрами</p> <p>Золоті вірші: <i>«Бо хто волю Мого Отця, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати!» (Мт. 12:46-50).</i></p> <p><i>«...Брати і сестри мої, ... думайте лише про те, що правдиве, благородне, справедливе, чисте, приємне, почесне, відмінне, й гідне похвали! ...І Бог, джерело миру, буде з вами» (Флп. 8:5, 9).</i></p> <p>Брати і сестри як одна з найбільших цінностей життя. Необхідність формування стосунків між братами і сестрами на основі любові. Спільність інтересів, дружба, приязнь, жертовність, відповідальність, співчуття, підтримка, порада, охорона, опіка у взаєминах близьких родичів. Вміння формувати родинні стосунки.</p> <p>Конфлікти між братами і сестрами: причини виникнення (гордість, жорстокість, заздрощі, ревності тощо) та шляхи розв'язання.</p> <p>Позитивні та негативні приклади взаємин між братами і сестрами з біблійних історій: <i>історії Каїна і Авеля; Ісава і Якова; братів Йосипа; Аарона, Міріам, Мойсея.</i></p> <p><i>Брати і сестри за духом.</i></p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Брати і сестри»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Взаємини між родичами одного покоління завжди ґрунтуються на любові?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Вміння формувати родинні стосунки у спільноті.</p> <p>Моральний практикум Скласти список членів родини, з якими ви найбільше спілкуєтеся. Чи хотіли б ви щось змінити у цьому списку? Чому? Аргументувати свою точку зору: Що є причиною конфліктів між братами і сестрами в сім'ї? Як їх уникнути? Чи всі діти в сім'ї мають спільні інтереси?</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>старість, похилий вік, гідна старість, повага до старості, опіка, відповідальність за старших, забезпечення гідної старості.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює єдність біблійних принципів та законодавства України</p>	<p>23. Відповідальність за старших членів родини: опіка й повага до старості</p> <p>Золотий вірш: <i>«Якою мірою ви міряєте – такою і вам відміряють» (Лк. 6: 38).</i></p> <p>Цінність зрілості та старості в житті людини. Важливість життєвого досвіду старших членів</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що таке старість. Її прояви»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Старі люди – тягар для суспільства?»</p>

<p>(Конституція України, Сімейний кодекс) щодо забезпечення прав людей похилого віку та обов'язку дітей щодо них; розуміє необхідність піклування над людьми в старості; знаходить цінність досвіду старших поколінь для власного становлення; розрізняє поняття опіки та поваги; наводить статті Конституції України та Сімейного кодексу України про надання людині захисту в старості.</p> <p>Ставлення: сприймає необхідність піклування про людей в старості; ставиться з повагою до старших членів родини; усвідомлює цінність досвіду зрілості та старості; аргументовано доводить необхідність переймання життєвого досвіду від старших членів родини; прагне виховувати в собі почуття поваги і вдячності до людей похилого віку.</p>	<p>сім'ї.</p> <p>Гідна старість. Захист людського життя у старості. Необхідність поваги, опіки, відповідальності, забезпечення гідної старості щодо старших членів родини. Єдність біблійних принципів і законодавства України (Конституція України, Сімейний кодекс) щодо забезпечення прав людей похилого віку та обов'язку дітей щодо них.</p>	<p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Захист людського життя у старості. Єдність біблійних принципів і законодавства України (Конституція України, Сімейний кодекс) щодо забезпечення прав людей похилого віку та обов'язку дітей щодо них. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Яку духовну спадщину передали вам бабуся і дідусь? Чому потрібно піклуватись про старших членів родини? Інтерв'ю : «Найщасливіші моменти вашого життя» (взяти у бабусі/дідуся). Записати зі слів бабусі/дідуся цікаві поради щодо правил життя. Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, усиновлення, опікунство, дитячі будинки сімейного типу, патронат, особи з особливими потребами, відповідальне батьківство</i></p> <p>Основні вміння: пояснює важливість сім'ї для кожної</p>	<p>24-25. Семінарські заняття Християнський погляд на гідність особистості й піклування про неї в контексті сімейних взаємин</p> <p>Сім'я як важлива складова для повноцінного розвитку дитини. Право кожної дитини на сім'ю. Компенсація сімейних взаємин. Усиновлення й опікунство як форми піклування</p>	<p>Теми для обговорення: 1. «Право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на сім'ю: усиновлення; опікунство; дитячі будинки сімейного типу, патронат. Досвід України, Ізраїлю, інших країн». 2. «Відповідальне батьківство в сучасному світі». 3. «Забезпечення прав та можливостей осіб із</p>

<p>дитини; усвідомлює важливість відповідального батьківства; розуміє сутність прав окремих соціальних груп на гідне життя;</p> <p>Ставлення: сприймає необхідність піклування про людей в дитинстві та старості; ставиться з повагою до осіб з особливими потребами; прагне вивчати досвід України, Ізраїлю та інших країн щодо забезпечення гідного життя кожного члена суспільства.</p>	<p>над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківської опіки. Забезпечення прав та можливостей осіб із особливими потребами Право осіб похилого віку на гідне життя (сім'я, будинки пристарілих, хоспіси державне забезпечення, тощо). Світовий досвід у вирішенні проблем дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, осіб похилого віку та осіб з особливими потребами. Необхідність відповідального батьківства в сучасному світі.</p>	<p>особливими потребами». 4. «Право осіб похилого віку на гідне життя». Підготувати виступи/ презентації.</p>
---	---	---

Розділ IV. Сім'я і родина у цивілізаційному вимірі (7 год.)

<p>Базові знання: <i>подружжя невірність, розлучення, аборти, узалежнення, види насильства в сім'ї, заробітчання, неповна сім'я.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює потребу захисту та оздоровлення сучасної сім'ї; усвідомлює проблеми й загрози сучасної сім'ї, пояснює їх суть і негативні наслідки; знаходить причинно-наслідкові зв'язки між станом суспільства і сім'ї; розрізняє види насильства в сім'ї; розуміє небезпеку негативних впливів сучасної масової культури на інститут сім'ї та необхідність запобігання цим</p>	<p>26. Проблеми та загрози сучасної сім'ї</p> <p>Золотий вірш: <i>«Нехай буде в усіх чесний шлюб та ложе непорочне, а блудників та перелюбників судитиме Бог» (Євр. 13:4).</i></p> <p>Причинно-наслідкові зв'язки між станом суспільства та сім'ї.</p> <p>Потреба захисту й оздоровлення сучасної сім'ї у зв'язку із занепадом духовності й моралі в суспільстві.</p> <p>Проблеми й загрози сучасної сім'ї, їх суть і негативні наслідки. Подружжя невірність, розлучення, аборти, узалежнення як наслідок занепаду моралі. Вплив узалежнення на моральний клімат у сім'ї.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що таке сучасна сім'я?» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Міцна сім'я – міцна держава, неміцна сім'я – неміцна держава?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Цінність інституту сім'ї в суспільстві. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому аборт перевищує злочин Каїна? Наслідки абортів.</p>
---	--	---

<p>впливам; аналізує причини виникнення загроз інституту сім'ї; наводить приклади впливу війни на інститут сім'ї в Україні.</p> <p>Ставлення: сприймає як об'єктивну реальність єдність суспільства й сім'ї; ставиться з відповідальністю до потреби обговорення питань захисту й оздоровлення сім'ї; усвідомлює вплив війни, інших надзвичайних ситуацій на інститут сім'ї; прагне до створення в майбутньому сім'ї, побудованої на цінностях любові й поваги до особистості.</p>	<p>Види насильства в сім'ї (фізичне, моральне, психічне, духовне, сексуальне, економічне). Проблема заробітчанства й неповних сімей. Заробітчанство – втрата родинних зв'язків. Соціальне сирітство.</p> <p>Причини виникнення загроз інституту сім'ї. Небезпека негативних впливів масової культури на сім'ю. Вплив війни, інших надзвичайних ситуацій на інститут сім'ї в Україні. Шляхи розв'язання проблеми. Спільнота «Рух християнських сімей».</p> <p>Необхідність просвітницької роботи в суспільстві щодо виховання української сім'ї на біблійних цінностях.</p>	<p>Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати існуючі загрози для сучасної сім'ї. Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>«сексуальна революція», традиційна сім'я, мононуклеарна, бінуклеарна сім'я, кроскультурна сім'я, чайлдфрі, егоцентризм.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює значення термінів, що вивчаються; знаходить різницю між типами сім'ї у сучасному світі; розрізняє біблійні цінності і їх підміну в сучасному світі; розуміє плинність соціальних процесів та вічність цінностей; аналізує різні типи сучасних сімей і робить аргументований висновок; наводить приклади різних типів сім'ї у</p>	<p>27. «Сексуальна революція»: вплив на суспільну думку і мораль</p> <p>Підміна сімейних цінностей у сучасному світі. Причини й витоки «сексуальної революції». Позиція і роль церкви щодо інституту сім'ї.</p> <p>Мононуклеарна й бінуклеарна сім'я. Сім'ї кроскультурна, чайлдфрі та інші. Егоцентризм – одна з причин появи сімей чайлдфрі у світі та Україні.</p> <p>Приклади різних сімей у Біблії (Йосип і Осната; Мойсей і Сепфора; Салмон і Рахав; Боаз і Рут тощо).</p> <p>Плинність соціальних процесів та вічність</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Що таке «сексуальна революція»?» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Сексуальна революція» – це шлях до повної свободи особистості? Чи покращує вона життя суспільства?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Плинність соціальних процесів та вічність цінностей. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору:</p>

<p>Біблії.</p> <p>Ставлення: сприймає «сексуальну революцію» як виклик біблійним цінностям; усвідомлює причини й витоки «сексуальної революції»; прагне побудувати свою власну сім'ю у майбутньому на кращих біблійних прикладах та національних цінностях.</p>	<p>біблійних цінностей.</p>	<p>Чи можна вважати егоцентризм однією з причин появи сімей чайлдфрі? Проаналізувати причини появи нового типу сім'ї чайлдфрі у світі та Україні. Чим небезпечне чайлдфрі? Використовуючи технологію SWOT-аналізу, проаналізувати причини й витоки «сексуальної революції». Презентація: «Приклади різних сімей у Біблії». Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>полікультурність, полігамія, моногамія, буддизм, іслам, даосизм, індуїзм, конфуціанство, іудаїзм, релігійні традиції.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює значення термінів, що вивчаються; розуміє полікультурність світу як рівність прав народів; знаходить єдність цінностей у культурі різних народів; розрізняє сімейні традиції різних народів; аналізує вплив релігій на розвиток світу; наводить сімейних традицій у релігіях народів світу.</p> <p>Ставлення: сприймає полікультурність світу як багатство Божого задуму; ставиться з повагою до традицій інших народів; усвідомлює переваги та виклики</p>	<p>28. Сім'я у релігійних традиціях народів світу</p> <p>Полікультурність світу як багатство Божого задуму. Сімейні традиції різних народів. Полігамія та моногамія в релігійних традиціях народів світу.</p> <p>Інститут сім'ї у світових релігіях буддизму й ісламу.</p> <p>Інститут сім'ї в національних релігіях (даосизмі, конфуціанстві, індуїзмі, іудаїзмі).</p> <p>Права та обов'язки членів сім'ї в східних релігіях світу.</p> <p>Подібність і відмінність загальнолюдських цінностей у культурах різних народів. Переваги і виклики полікультурного спілкування.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Релігії світу і їх сімейні традиції» Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема «Сім'я – основа цивілізації?» Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Інститут сім'ї у різних народів світу. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чи спостерігаються християнські цінності в сімейних традиціях народів світу? Скласти порівняльну таблицю моногамної і полігамної сім'ї, відзначивши їх позитивні і негативні особливості. Зробити висновок. Використовуючи технологію кола/діаграма Вена, проаналізувати погляд на сім'ю в релігійних традиціях народів світу. Навести з літературних та історичних джерел приклади сімей, на формування яких мали вплив релігійні традиції.</p>

<p>полікультурного спілкування.</p>		<p>Творчий проєкт «Дослідити особливості життя Роксолани в гаремі турецького султана».</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: українська національна ідентичність, християнські традиції, заручини, сватання, весілля, вінчання, хрестини, вшанування пам'яті померлих, батьківське благословення, переосмислення цінностей.</p> <p>Основні вміння: розуміє потребу збереження родинних християнських традицій для виховання майбутніх поколінь; знаходить відображення християнської моралі в житті української сім'ї; наводить приклади українських християнських родинних традицій.</p> <p>Ставлення: сприймає родинне відзначення найбільших християнських свят як збереження української національної ідентичності; усвідомлює потребу віри в Бога у житті; прагне, щоб Бог був в центрі життя родини.</p>	<p>29. Віра в Бога в житті української християнської родини</p> <p>Золотий вірш: «<i>Шукайте найперше Царства Божого і правди його, а все решта додасться вам</i>» (Мт. 6:33).</p> <p>Значення віри в Бога в українській родині. Християнські цінності сучасної української родини як основа становлення державності й нації.</p> <p>Родинне відзначення найбільших християнських свят як збереження української національної ідентичності.</p> <p>Важливі події в житті української родини у світлі християнської віри: заручини, сватання, весілля, вінчання, хрестини, вшанування пам'яті померлих.</p> <p>Значення молитви і батьківського благословення у християнській сім'ї.</p> <p>Збереження християнських родинних традицій для виховання майбутніх поколінь. Зв'язок поколінь.</p> <p>Переосмислення цінностей під час війни. Зміна пріоритетів з матеріальних на духовні.</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Фундамент української християнської родини»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Християнські цінності – основа української ідентичності?»</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Цінності сучасної християнської української родини як основа становлення державності та нації.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: «Коли Бог на першому місці, то все на своїх місцях» (святий Августин). Презентація: «Заручини, сватання, весілля, вінчання, хрестини, вшанування пам'яті померлих в житті української родини у світлі християнської віри».</p> <p>Дебати: «Чи можна назвати родину віруючою тільки тому, що вона дотримується усіх традицій та обрядів. Чому?»</p> <p>Творчий проєкт «Християнські звичаї і традиції в сім'ї Сірків» (за романом І. Багряного «Тигролови»).</p> <p>Підсумок уроку</p>

<p>Основні вміння: розуміє вплив християнства на формування української сім'ї; знаходить відображення християнської моралі в житті українських сімей протягом історичного періоду часу; наводить приклади українських християнських сімей.</p> <p>Ставлення: Сприймає видатні християнські українські сім'ї як приклад для наслідування; усвідомлює потребу віри в Бога у житті сім'ї; прагне, щоб Бог був в центрі життя родини.</p>	<p>30. Християнські родини в історії України – приклад для наслідування (проекти)</p> <p>Золотий вірш: <i>«...Поводьтєся ж як діти світла. Плід світла є в усьому, що добре, що справедливе, що правдиве.» (Еф. 5:8 – 9).</i></p> <p>Видатні українські родини Острозьких, Шептицьких, Омеляна Ковча, Уласа Самчука тощо.</p>	<p>Підготувати групові проекти: 1. «Видатні родини України: Острозьких, Шептицьких, Омеляна Ковча, Уласа Самчука тощо». (на вибір учнів) Підготувати виступи / презентації.</p>
<p>Основні вміння: розуміє вплив християнських цінностей на формування сім'ї; знаходить відображення християнської моралі в житті сучасних українських сімей та у своїй; наводить приклади сучасних українських християнських сімей.</p> <p>Ставлення: Сприймає сучасні християнські українські сім'ї як приклад для наслідування; усвідомлює потребу віри в Бога у житті сім'ї;</p>	<p>31. Сучасні християнські родини України – приклад для наслідування (проекти)</p> <p>Християнські родини мого міста / села як приклад для наслідування. Багатодітні сім'ї. Дитячі будинки сімейного типу. Цікаві історії та традиції моєї родини, які можуть бути прикладом для наслідування.</p>	<p>Підготувати групові проекти: 1. «Християнські родини мого міста/ села як приклад для наслідування (серед яких: багатодітні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу тощо)». 2. «Цікаві історії та традиції моєї родини, які можуть бути прикладом для наслідування». Підготувати виступи / презентації.</p>

<p>прагне, щоб Бог був в центрі життя родини.</p>		
<p>Основні вміння: усвідомлює важливість християнських поглядів у духовному житті людини; обґрунтовує важливість існування сім'ї на фундаменті біблійних цінностей.</p> <p>Ставлення: сприймає сім'ю як основу державного і суспільного життя; усвідомлює важливість християнської моралі в житті української сім'ї; аналізує вплив сім'ї на розвиток держави і суспільства; прагне до створення майбутньої сім'ї, побудованої на християнських цінностях.</p>	<p>32. Урок-зустріч (семінар-практикум). Сім'я як Божа установа – основа державного і суспільного життя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Кріпиться в Господі та могутності Його сили. Одягніться в повну зброю Божу, щоб ви могли дати відсіч хитроцям диявольським» (Еф. 6:10 -11).</i></p> <p>Сім'я як основа державного і суспільного життя Важливість християнських поглядів в духовному житті людини. Християнська сім'я на сторожі духовних цінностей у сучасному світі. Національні традиції виховання дитини на біблійних цінностях.</p>	<p>Зустріч із християнськими сім'ями (круглий стіл / онлайн зустріч) Знайомство з особистим досвідом християнських сімей щодо створення подружжя, народження та виховання дітей, збереження традицій свого роду і національних традицій. Підготувати проєкт: «Мої враження від зустрічі з християнською сім'єю».</p>
<p>Резерв – 3 год.</p>		

11 клас

**ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ І МОРАЛІ
(35 год.)**

Розділ І. Суть християнського світогляду (6 год.)

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
-------------------------------	---	----------------------------

<p>Базові знання: <i>поняття світогляд, типи світогляду, теїзм, деїзм, пантеїзм, Абсолют.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє роль світогляду в житті людини та суспільства; пояснює поняття та типи світогляду; розрізняє типи світогляду.</p> <p>Ставлення: сприймає віру в Бога як основу формування світогляду; ставиться з повагою до людей з іншим типом світогляду; усвідомлює важливість світогляду осердям якого є віра в Бога; аргументовано доводить принципи свого світогляду; прагне жити відповідно до біблійних моральних істин.</p> <p>Базові знання: <i>поняття мораль, світогляд Старого Завіту, Декалог.</i></p>	<p>1. Світогляд, осердям якого є віра в Бога</p> <p>Золотий вірш: <i>«Ключ до радості – дивитися на все з Божої перспективи. А зробити це можливо лише тоді, коли наш світогляд буде оснований на біблійній істині» (Рік Уорен).</i> <i>«Улюблені, не кожному духові вірте, але випробуйте духів, чи від Бога вони, бо неправдивих пророків багато з'явилося в світ» (1 Ів. 4:1).</i></p> <p>Поняття та типи світогляду. Теїзм – вчення про Бога, що живе у світі й опікується ним. Деїзм – вчення про Бога, котрий створив світ, але відмежувався від створених речей. Пантеїзм – наука про Абсолют, розчинений у Всесвіті. Роль світогляду в житті людини та суспільства. Духовні цінності суспільства. Наука і віра в Бога. «Якщо ви мислите досить сильно, то ви неминуче будете приведені наукою до віри в Бога, яка є основою релігії. Ви побачите, що наука не ворог, а помічниця релігії!» (Джозеф Джон Томпсон).</p> <p>2. Мораль та світогляд Старого Завіту. Декалог</p>	<p>Актуалізація. Мозковий штурм «Чому люди мають різний світогляд?»</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Ключ до радості – дивитися на все з Божої перспективи. А зробити це можливо лише тоді, коли наш світогляд буде оснований на біблійній істині» (Рік Уорен). Як ви розумієте вислів? Чи погоджуєтесь з автором слів? Чому?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Людина та її світогляд. Віра в Бога як основа формування світогляду Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Яка роль світогляду у житті людини і суспільства? Чи може змінитися світогляд людини? Що впливає на формування світогляду молоді? «Світло знань не суперечить вірі у Господа» (Митрополит Епіфаній). Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Що вам відомо про старозавітню мораль? Мотиваційна ситуація морального змісту</p>
--	--	--

<p>Основні вміння: розуміє структуру Декалогу; пояснює Декалог як основу моралі; розрізняє характерні особливості старозавітної моралі; наводить приклади використання Заповідей у повсякденному житті.</p> <p>Ставлення: сприймає Десять Заповідей як основу світогляду Старого Завіту; усвідомлює важливість дотримання Заповідей Божих; прагне жити відповідно до Заповідей Божих.</p>	<p>Золотий вірш: <i>«Якщо любитимеш Господа, Бога твого, ходитимеш Його дорогами та додержуватимешся Його заповідей, установ і рішень, – то житимеш і розмножишся» (Втор. 30:16).</i></p> <p>Характерні особливості старозавітної моралі. 10 Заповідей – основа світогляду Старого Завіту. Структура Декалогу.</p>	<p>(твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Що лежить в основі моралі Старого Завіту? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Характерні особливості старозавітної моралі. Декалог. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: «Око за око, зуб за зуб» – закон помсти чи справедливості? Чому Бог вирішив дати людям Заповіді? Заповіді Божі обмежують/ не обмежують людину? «Острах Господній – початок мудрості». Що мав на увазі Соломон? Чи потрібно боятися Бога?</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>світогляд Нового Завіту, Нагірна проповідь.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє мораль Христових притч; пояснює Нагірну проповідь Ісуса Христа як основу християнського світогляду; розрізняє характерні особливості новозавітної моралі.</p>	<p>3. Мораль та світогляд Нового Завіту – мораль любові</p> <p>Золотий вірш: <i>«Любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі...» (Мт. 21:47-48).</i></p> <p>Світогляд Ісуса Христа. Нагірна проповідь Ісуса Христа – основа християнського світогляду.</p>	<p>Актуалізація. Що вам відомо про новозавітню мораль?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Що лежить в основі моралі Нового Завіту? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями):</p>

<p>Ставлення: сприймає Заповіді любові як мораль любові; ставиться з любов'ю до людей; усвідомлює вплив Нагірної проповіді на поведінку, вчинки та світогляд людини; аргументовано доводить принципи світогляду Ісуса Христа; прагне жити відповідно до Заповідей любові.</p> <p>Базові знання: <i>поняття християнський світогляд, віра в Бога.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє біблійні основи віри; пояснює поняття віри як основи утвердження християнської моралі; наводить приклади віри на сторінках Святого Письма та в житті українського народу.</p> <p>Ставлення: сприймає віру як важливу чесноту, щоб не впасти у відчай; ставиться з вірою і довірою до Бога; усвідомлює важливість віри у важких обставинах життя; аргументовано доводить значення віри у житті; прагне довіряти Богові.</p>	<p>Вплив Нагірної проповіді на поведінку, вчинки та світогляд людини.</p> <p>Мораль Христових притч. Любов до ближнього, до свого народу, до Батьківщини. Патріотизм. Патріотизм у мирний і воєнний час. Як любити ворогів?</p> <p>4. Християнський світогляд. Віра в Бога як основа християнського світогляду</p> <p>Золотий вірш: <i>«Коли матимете віру, як зерно гірчиці, то скажете оцій горі: Перенесися звідси туди – і вона перенесеться; і нічого не буде для вас неможливого» (Мт. 17:20).</i></p> <p>Поняття віри. Віра як основа утвердження християнської моралі (Як. 2:20-26; Мт.17:20; Єв.11:1-3).</p> <p>Біблійні основи віри. Герої віри на сторінках Святого Письма. Як допомагає віра в Бога у складних життєвих ситуаціях. Християнський світогляд та виклики війни. Віра українських військових, українського народу під час випробувань. Свідчення віри. Важлива віра, а не діла закону.</p>	<p>Нагірна Проповідь Ісуса Христа – основа християнського світогляду. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як ми можемо любити ворогів? Чи можна вважати, що патріотизм – це жертвність заради свого народу? Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Який світогляд називають християнським? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Що лежить в основі християнського світогляду? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Віра як основа утвердження християнської моралі. Шляхи зміцнення віри. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Біблія – джерело нашої віри. Як допомагає віра в Бога у складних життєвих ситуаціях? Навести приклади з Біблії та життя українців. Біблія – це книга віри, і те, що там є, потрібно приймати з вірою, читати з молитвою, обговорювати з Тим, Хто написав її. Чи</p>
--	---	---

<p>Базові знання: <i>Апостольський собор, Вселенський собор.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє значення Вселенських соборів; пояснює причини скликання Вселенських соборів; розрізняє особливості кожного з семи соборів.</p> <p>Ставлення: сприймає науку Церкви; ставиться з повагою до рішень Церкви; усвідомлює важливість Вселенських соборів.</p> <p>Основні вміння: розуміє вплив віри в Бога на формування світогляду; пояснює значення віри в Бога в житті християнина;</p>	<p>5. Основи філософсько-богословської християнської традиції</p> <p>Золотий вірш: <i>«Бо ніхто з нас не живе сам для себе, і не вмирає сам для себе. Бо коли живемо, і коли вмираємо – для Господа вмираємо...» (Рим. 14:7-8).</i></p> <p>Апостольський собор. 7 Вселенських соборів. Хронологія. Місце проведення. Причини скликання. Основні прийняті рішення. Значення Вселенських соборів.</p> <p>6. Медіапроект «Світогляд і віра в Бога»</p> <p>Як допомагає віра в Бога в важких життєвих обставинах. Вплив життєвих обставин на віру в Бога. Примноження віри. Реалізація віри.</p>	<p>погоджуєтесь ви з такою думкою? Чи дійсно віра рухає гори? Як не втратити віри в часи випробування. Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Що вам відомо про Вселенські собори? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Які основні причини скликання Вселенських соборів? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): 7 Вселенських соборів. Моральний практикум Скласти хронологічну таблицю Вселенських соборів, де відобразити дату і місце проведення собору, причини скликання, основні прийняті рішення та значення. Підсумок уроку</p> <p>Створення медіапродукту на основі інтерв'ю з воїнами, внутрішньо переміщеними особами, однокласниками, вчителями тощо. Орієнтовані питання для інтерв'ю: 1. Коли і за яких обставин ви стали віруючою людиною?</p>
---	---	--

<p>Ставлення: сприймає віру як важливу чесноту у важких життєвих ситуація; усвідомлює важливість віри у житті; прагне будувати свої стосунки з Богом на основі віри та довіри.</p>		<p>2. Як ви підтримуєте свою віру? 3. Чи можете ви назвати ситуацію, коли віра допомогла у житті? 4. Як ви примножуєте віру 5. Чи реалізується ваша віра? У яких справах? 6. Чи завжди ви маєте сміливість демонструвати свою віру? Чи змушені приховувати її в окремих ситуаціях? 7. Чи маєте ви коло спілкування з іншими віруючими людьми? Презентація результатів інтерв'ю на уроці у формі відео, презентації, розповіді і коментування.</p>
---	--	---

Розділ II. Морально-етичний зміст блаженств (11 год.)

<p>Базові знання: <i>поняття Нагірна проповідь, щастя, блаженство, Заповіді блаженств.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє поняття блаженний; пояснює Нагірну проповідь Ісуса Христа як основу християнського світогляду; розрізняє характерні особливості Заповідей блаженств.</p> <p>Ставлення: сприймає Заповіді блаженств як дороговказ до остаточної мети християнина; ставиться з любов'ю до людей; усвідомлює вплив Заповідей блаженств на поведінку й вчинки</p>	<p>7. Категорія щастя у контексті блаженств</p> <p>Золотий вірш: <i>«Щасливий той, кому Бог Якова подає допомогу, в кого надія на Господа Бога свого, що створив небо й землю» (Пс. 146:5).</i></p> <p>Блаженство як синонім щастя, дороговказ до остаточної мети християнина. Нагірна проповідь. Заповіді блаженств (Мт. 5:1-12, Лк.6:20-22).</p> <p>Блаженства, що стосуються морально-духовної постави людини й внутрішньої життєвої позиції: убогість духа, тихість, засмученість, прагнення справедливості і чистота серця. Блаженства, що запрошують до дії: діяти з милосердя, будувати мир, чинити справедливо. Щастя – відчуття присутності Бога в житті людини.</p>	<p>Актуалізація. Хто такі блаженні відповідно до науки Ісуса Христа? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема У чому щастя християнина? Розкриття змістових ліній уроку (посідати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Нагірна проповідь Ісуса Христа. Заповіді блаженств. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому блаженство є дороговказом до остаточної мети християнина? Чи можна бути щасливим без Бога? Підсумок уроку</p>
--	--	--

<p>людини; аргументовано доводить важливість дотримання Заповідей блаженств; прагне жити відповідно до Заповідей блаженств.</p> <p>Базові знання: <i>поняття «блаженні вбогі», Царство Небесне.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює вимоги Ісуса до учнів щодо вбогості; розрізняє особливості Заповіді; знаходить приклади вбогості духа на сторінках Біблії.</p> <p>Ставлення: сприймає Ісуса як виконавця блаженства «вбогих духом»; ставиться з повагою до людей; усвідомлює свою залежність від Бога та шлях осягнення Царства Небесного; аргументовано доводить переваги духовного багатства над матеріальним; прагне жити відповідно до Заповіді блаженств, щоб стати досконалим.</p>	<p>8. «Блаженні вбогі духом...» (Мт.5:3)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Складайте ж собі скарби на Небі... Бо де скарб твій – там буде й серце твоє» (Мт. 6:19,21).</i></p> <p>«Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5: 3).</p> <p>Христос – виконавець блаженства «вбогих духом» (Мт. 8: 20). Вимоги Ісуса до учнів щодо вбогості (Лк. 14:33).</p> <p>Матеріальні блага в житті людини. Духовне багатство у єднанні з Богом. «Вбогість духа» як прагнення до досконалості та єднання з Богом. Усвідомлення залежності від Бога.</p>	<p>Актуалізація. Що означає бути вбогим духом? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема «Вбогість духа» – це бідність чи прагнення до досконалості та єднання з Богом?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5:3).</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: У чому проявляється залежність людини від Бога? Чи можемо назвати Ісуса Христа – виконавцем блаженства «вбогих духом»? Яка нагорода чекає на вбогих духом? «Убогість духа – це свобода людського духу, серця і волі від надмірного прив'язання до дібр цього світу». Чи погоджуєтесь ви з цим висловом?</p> <p>Підсумок уроку</p>
--	--	--

<p>Базові знання: <i>лагідність, смиренність, гнів, успадкування землі.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює значення лагідності та смирення; розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає лагідність як силу, а не слабкість християн; ставиться з любов'ю до людей; усвідомлює важливість лагідності під час випробувань; аргументовано доводить взаємозв'язок між лагідністю та успадкуванням землі; прагне лагідно реагувати на оточення.</p> <p>Базові знання: <i>смуток, плач, втіха, сльози, «Книга Плач Єремії».</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює види смутку; знаходить приклади плачу в Старому й Новому Завіті;</p>	<p>9. «Блаженні лагідні...» (Мт. 5: 4)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Лагідна відповідь гнів відвертає, а слово вразливе гнів підіймає» (Пр. 15: 1).</i> <i>«Не всякий, що говорить мені: Господи, Господи!, увійде в Царство Небесне, а тільки той, хто виконує волю Отця мого Небесного» (Мт. 7: 21).</i> «Блаженні лагідні, бо вони успадкують землю» (Мт. 5:4).</p> <p>Лагідність, смиренність, мир як плоди Святого Духа. Вміння реагувати на оточення. Лагідність під час випробувань. Лагідність – сила, а не слабкість християн. «Успадкування землі» – гармонія та повнота життя з Богом.</p> <p>10. «Блаженні засмучені...» (Мт.5: 5)</p> <p>Золотий вірш: <i>«... Печаль заради Бога породжує незмінне покаєння та спасіння, а печаль мирська викликає смерть» (2 Кор. 7:10).</i> «Блаженні засмучені, бо будуть утішені» (Мт.5: 5).</p>	<p>Актуалізація. Що означає бути лагідним і смиренным?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо).</p> <p>Проблема Лагідність – це сила чи слабкість християн?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні лагідні, бо вони успадкують землю» (Мт. 5:4).</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як проявляється лагідність під час випробувань? Як реагувати на оточення? Чи можна бути лагідним у сучасному світі? Поясніть висловлювання: «Лагідність, смиренність, мир як плоди Святого Духа».</p> <p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Чому люди бувають сумними?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Чи можуть бути щасливими засмучені?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з</p>
---	--	---

<p>розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає плач як духовний стан переживання та співпереживання; ставиться зі співчуттям до людей; усвідомлює християнське розуміння плачу й смутку; прагне розрадити засмучених.</p>	<p>Блаженні ті, що плачуть. Сльози у Старому Завіті. Книга Плач Єремії. Сльози Ісуса Христа (плач над гробом Лазаря, над Єрусалимом). Християнське розуміння плачу й смутку. Плач як духовний стан переживання та співпереживання. Види смутку: смуток через втрату зв'язку з Богом; смуток через переслідування і страждання; смуток через смерть близької людини; смуток зі співчуття до страждаючих; смуток через неможливість реалізувати завдання. Потіха у смутку.</p>	<p>наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні засмучені, бо будуть утішені» (Мт.5:5). Види смутку. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому плакав Ісус Христос? Чи можна плач назвати духовним станом переживання і співпереживання? Чи можна погодитися з думкою: «Жаль за образу Бога проявляється через смуток, сльози, плач». Знайти у Біблії вірші, які вас підтримають у хвилини смутку й розчарування. Поміркувати, як можна потішити сумного? Робота в групах. Прочитайте книгу Плач Єремії. Поміркуйте над особливостями написання книги (форма акровірша відповідно до єврейської абетки). Проаналізуйте: I група – перший плач (скорботний); II група – другий плач (скорботний); III група – третій плач (особистий); IV група – четвертий плач (суспільний); V група – п'ятий плач (скорботний). Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>голод, спрага, ситість, правда, справедливість, Божя справедливість.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства;</p>	<p>11. «Блаженні голодні...». (Мт.5:6)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Праведний Господь любить правду, до праведних звернені очі його» (Пс. 10:7).</i></p> <p>«Блаженні голодні та спрагли справедливості,</p>	<p>Актуалізація. У чому суть спраги й голоду справедливості?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p>

<p>пояснює значення блаженства для досягнення щастя; знаходить приклади Божої справедливості у Старому й Новому Завіті; розрізняє особливості Божої та людської справедливості.</p> <p>Ставлення: ставиться зі співчуттям до людей; усвідомлює життя у правді; аргументовано доводить важливість справедливості в суспільстві; прагне справедливо ставитися до людей.</p> <p>Базові знання: <i>миłosердя, волонтерство, благодійність, підтримка, розуміння, псевдомиłosердя.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює форми миłosердя; знаходить приклади миłosердя у Старому й Новому Завітах; розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає плач як духовний стан переживання та співпереживання; ставиться зі співчуттям і миłosердям</p>	<p>бо вони наситяться» (Мт. 5:6).</p> <p>Справедливість в очах Бога й людей. Нагорода Божої справедливості. Прагнення справедливості й правди – дорога до щастя. Можливість життя у правді. Розуміння справедливості сучасною молоддю. Справедливість і війна: проблема поєднання. Справедливий мир чи справедлива війна. Найбільша несправедливість – розп'яття Ісуса Христа.</p> <p>12. «Блаженні милостиві...» (Мт.5: 7)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Будьте миłosердні, як Отець ваш небесний миłosердний» (Лк. 6: 36).</i> «Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт. 5: 7).</p> <p>Християнське розуміння миłosердя. Бути миłosердним – це відчувати потреби іншої особи, бачити речі її очима, відчувати разом з її серцем.</p> <p>Форми миłosердя. Миłosердя як можливість стати щасливим. Прояви миłosердя в сучасному світі:</p>	<p>Проблема Чи завжди прагнення справедливості і правди – дорога до щастя? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні голодні та спрагли справедливості, бо вони наситяться» (Мт. 5:6). Справедливість в очах Бога та людей. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як розуміє справедливість сучасна молодь? У чому суть нагороди Божої справедливості? Чи ми колись дочекаємось справедливості? Чи можна насититися справедливістю? Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Що означає бути миłosердним? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Чи допомагає миłosердя стати щасливим? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт. 5:7). Християнське розуміння миłosердя. Форми миłosердя. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору:</p>
---	---	---

<p>до людей; усвідомлює, що бути милосердним – це відчувати потреби іншої особи, бачити речі її очима, відчувати разом з її серцем; аргументовано доводить важливість милосердя у суспільстві; прагне бути милосердним.</p> <p>Базові знання: <i>чистота серця, ритуальна чистота.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює, що чисте серце – умова пізнання Бога; розрізняє особливості Заповіді блаженств.</p> <p>Ставлення: сприймає серце як місце зустрічі людини з Богом; усвідомлює, що очищення серця – дорога до щастя; аргументовано доводить, що глибока єдність з Ісусом Христом – суть чистоти серця; прагне жити з чистим серцем.</p>	<p>волонтерство, благодійність, підтримка, розуміння. Псевдомилосердя. Невідповідні реакції на слабкості, недоліки інших людей: осуд, зловтіха, жорстокість. Божа милість. «Бо Він каже Мойсеєві: Помилую, кого хочу помилувати, і змилосерджуся, над ким хочу змилосердитись. Отож, не залежить це ні від того, хто хоче, ні від того, хто біжить, але від Бога, що милує» (Рим.9:15-16).</p> <p>13. «Блаженні чисті серцем...» (Мт.5:8)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Серце чисте сотвори мені, о Боже, і дух потужний віднови в нутрі моїм» (Пс. 51:12).</i></p> <p>«Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать» (Мт. 5:8).</p> <p>Чисте серце – умова пізнання Бога. Глибока єдність з Ісусом Христом – суть чистоти серця. Серце – місце зустрічі людини з Богом. Очищення серця – дорога до щастя. Бачити Бога – це перебувати у Його присутності, славі, світлі, у єдності з Ним, чути Божий голос. Ритуальна чистота й чистота серця.</p>	<p>Як можна відчувати потреби інших? У чому суть Божої милості? Робота в групах. Проаналізувати прояви милосердя в сучасному світі: волонтерство, благодійність, підтримка, розуміння. Встановити подібні і відмінні риси. Навести приклади. Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. У чому полягає чистота серця? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Чи можна досягнути щастя через очищене серце? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать» (Мт. 5:8). Глибока єдність з Ісусом Христом – суть чистоти серця. Бачити Бога – це перебувати у Його присутності. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як можна пізнати Бога? Яким чином можна бачити Бога? Що означає перебувати в присутності Бога? Як можна почути Бога? Порівняйте ритуальну чистоту і чистоту серця.</p>
--	--	--

<p>Базові знання: <i>миротворчість, миротворці, Христовий мир, ласка Божого синівства, внутрішній мир.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює, що миротворці – це ті, які живуть у мирі з Богом, вільні від гріха, у мирі зі самими собою; знаходить приклади відстоювання рідної землі на сторінках Біблії; розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає миротворчість як утвердження Христової науки; ставиться зі співчуттям до людей; усвідомлює, що нагорода миротворців – ласка Божого синівства; аргументовано доводить, що будувати мир – це боротися за життя; прагне мати глибокий внутрішній мир.</p>	<p>14. «Блаженні миротворці...» (Мт.5:9)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Плід праведності сіється в мирі тим, хто мир чинить» (Як. 13:18).</i></p> <p>«Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться» (Мт.5:9).</p> <p>Поняття миротворчості та Христового миру. «Мир залишаю вам, мій мир даю вам...» (Ів. 14:27). Миротворчість як утвердження Христової науки. Миротворці – це ті, що живуть у мирі з Богом, вільні від гріха, у мирі зі самими собою. Внутрішній мир. Будувати мир – це боротися за життя. «Хто до нас прийде з мечем, той від меча і загине» (Мт. 26:52). Відстоювання миру в Україні. Нагорода миротворців – ласка Божого синівства. Сини Божі – миротворці світу.</p>	<p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Хто такі миротворці? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Чому миротворці назвуться Божими синами? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться» (Мт.5: 9). Суть Божого синівства. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чи тотожні поняття миротворчості та Христового миру? Чи можна творити мир без внутрішнього миру? Чи може людина без Божого усиновлення творити мир? За допомогою симфонії Біблії проаналізуйте слова Ісуса Христа: «Мир залишаю вам, мій мир даю вам...» (Ів. 14: 27) (метод ключових слів). Проект «Місія миротворців»: Як Україні досягнути миру, як будувати мир на звільнених територіях, як не допустити нових трагедій? Як ви вважаєте, що потрібно нашій державі та її громадянам, аби досягнути справжнього миру? Презентація: «Україна разом із Богом відстоє мир у світі». Підсумок уроку</p>
---	---	---

<p>Базові знання: <i>переслідування за правду, хрест терпінь, нагороди на небі.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює поняття «нагороди на небі»; знаходить приклади терпінь та непохитності віри у Старому й Новому Завітах; розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає переслідування за правду і віру як шлях до щастя; ставиться з повагою до сучасних героїв; усвідомлює важливість непохитності у вірі й витривалості в переслідуванні за віру Христову; аргументовано доводить важливість прощення кривдникам; прагне бути непохитним у вірі й витривалим під час труднощів і випробувань.</p>	<p>15. «Блаженні переслідувані за правду...». «Блаженні ви, коли вас будуть зневажати...» (Мт.5:10-11).</p> <p>Золотий вірш: <i>«У світі страждатимете. Та бадьортеся! Я бо подолав світ!» (Ів. 16:33).</i></p> <p>«Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5:10).</p> <p>«Блаженні Ви, коли Вас будуть зневажати, гонити та виговорювати всяке лихо на Вас, обмовляючи Мене ради. Радійте і веселіться, бо нагорода ваша велика в небі» (Мт. 5:11,12).</p> <p>Розуміння щастя в переслідуванні за правду. Непохитність у вірі й витривалість у переслідуванні за віру Христову. Страждання за справедливість (зневага, гонитва, лихослів'я). Хрест терпінь заради Ісуса Христа. У переслідуваннях нас супроводжує Ісус Христос. Переслідування спонукають християн до гідного й сміливого свідчення своєї віри й любові, до праведного життя, терпеливого перенесення випробувань, молитви з надією лише на Господа Бога. Прощення кривдникам. Переслідувані за правду й віру. Сучасні герої – воїни, волонтери, лікарі. Поняття «нагороди на небі».</p>	<p>Актуалізація. Чи можна бути щасливим, коли тебе переслідують?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Чи всі терпіння в житті людини можна назвати хрестом?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5:10). «Блаженні Ви, коли Вас будуть зневажати, гонити та виговорювати всяке лихо на Вас, обмовляючи Мене ради. Радійте і веселіться, бо нагорода ваша велика в небі» (Мт. 5:11-12). Розуміння щастя в переслідуванні за правду. Непохитність у вірі й витривалість у переслідуванні за віру Христову.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому, як правило, за справедливість потрібно терпіти? Чи може людина сама вистояти під час випробувань? Хто допомагає вистояти у стражданнях? Яку нагороду отримують переслідувані за правду? Презентації: «Переслідувані за правду й віру</p>
---	---	---

<p>Базові знання: <i>любов до ворогів, альтруїзм.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє зміст блаженства; пояснює поняття любові до ворогів; знаходить приклади любові до ворогів у Старому й Новому Завітах; розрізняє особливості Заповіді.</p> <p>Ставлення: сприймає любов до ворогів як вияв сили та мужності християнина; ставиться з любов'ю до людей; усвідомлює значення всепрощаючої любові як змісту життя християнина та право називатися синами Отця Небесного; прагне прощати ворогів.</p>	<p>16. «Любіть ворогів своїх...» (Мт.5:44)</p> <p>Золотий вірш: <i>«Тож будьте досконалі, як Отець ваш Небесний досконалий» (Мт. 5:48).</i> «Тож любіть своїх ворогів, робіть добро, позичайте, не ждучи нічого назад, – і ваша за це насолода великою буде, й синами Всевишнього станете ви – добрий адже Він і до невдячних і злих» (Лк. 6:35).</p> <p>Любов і доброта перемагають зло. Ісус Христос серед ворогів. «Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять» (Лк. 23:34). Любов до ворогів як вияв сили та мужності християнина. Любов до ворогів у часі війни. Всепощаюча любов як зміст життя християнина та право називатися синами Отця Небесного. Альтруїзм християнської любові.</p>	<p>(постаті зі сторінок Біблії)», «Переслідувані за правду й віру (історичні постаті України)»; «Сучасні герої – воїни, волонтери, лікарі, полонені».</p> <p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. У чому проявляється любов до ворогів?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Чи ми повинні любити ворогів під час війни?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): «Тож любіть своїх ворогів, робіть добро, позичайте, не ждучи нічого назад, – і ваша за це насолода великою буде, й синами Всевишнього станете ви – добрий адже Він і до невдячних і злих» (Лк. 6:35). Любов до ворогів як вияв сили та мужності християнина.</p> <p>Моральний практикум Написати есе: «Всепощаюча любов як зміст життя християнина та право називатися синами Отця Небесного».</p> <p>Робота в групах. Наведіть приклади, як любов і доброта перемагають зло: I група – на сторінках Біблії; II група – у повсякденному житті; III група – під час війни.</p> <p>Підсумок уроку</p>
--	--	--

<p>Основні вміння: розуміє важливість дотримання Заповідей блаженств для досягнення щастя; розрізняє характерні особливості Заповідей блаженств.</p> <p>Ставлення: сприймає Заповіді блаженств як дороговказ до остаточної мети християнина та досягнення щастя на землі; усвідомлює вплив Заповідей блаженств на поведінку й вчинки людини; аргументовано доводить, що досконале життя – це життя блаженствами; прагне жити відповідно до Заповідей блаженств.</p>	<p>17. Як стати справді щасливим? Прості рецепти для великих змін у житті (проекти)</p> <p>Блаженства – взірць для нашого щоденного життя і принцип творення Царства Божого вже тут і сьогодні. Щастя в контексті Заповідей блаженств.</p>	<p>Обґрунтуйте думку: «Блаженні – це ті, хто кожного дня, кожної хвилини прагнуть Бога». Створити артбук: «Щастя в контексті Заповідей блаженств». «Ісус – виконавець Заповідей блаженств». «Досконале життя – це життя блаженствами» (на прикладі особистостей). Підготувати проекти, презентації, виступи.</p>
---	--	---

Розділ III. Християнські моральні чесноти (11 год.)

<p>Базові знання: <i>норми моралі, старозавітна мораль, новозавітна мораль, суб'єкт моралі, об'єкт моралі.</i></p>	<p>18. Порівняльний аналіз норм моралі Старого і Нового Завітів</p>	<p>Актуалізація. Чи можна стверджувати, що старозавітна й новозавітна мораль – дві частини єдиного цілого? Обґрунтуйте.</p>
---	--	--

<p>Основні вміння: розуміє норми моралі Старого й Нового Завітів; пояснює переваги Нового Завіту; знаходить спільне і відмінне; розрізняє особливості моралі Старого і Нового Завітів.</p> <p>Ставлення: сприймає старозавітню й новозавітню мораль як дві частини єдиного цілого; усвідомлює, що Новий Завіт ховається у Старому, а Старий розкривається в Новому Завіті; аргументовано доводить важливість дотримання принципів і норм моралі; прагне жити згідно норм моралі.</p>	<p>Золотий вірш: <i>«Я прийшов їх не усунути [закон чи пророків], а доповнити» (Мт. 5:17).</i></p> <p>Старозавітна й новозавітна мораль – дві частини єдиного цілого. Спільне і відмінне: суб'єкт, об'єкт моралі, формування моральних норм та принципів, зміст та форма морального закону. Новий Завіт ховається у Старому, а Старий розкривається в Новому Завіті. Переваги Нового Завіту. Етика «закону» і «благодаті» («Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона).</p>	<p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Яким чином Новий Завіт ховається у Старому, а Старий розкривається в Новому Завіті?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Спільне та відмінне у нормах моралі Старого і Нового Завітів (суб'єкт, об'єкт моралі, формування моральних норм та принципів, зміст та форма морального закону).</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: У чому переваги моралі Нового Завіту? Скласти порівняльну таблицю норм моралі Старого і Нового Завітів. На основі книги «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона проаналізувати етики «закону» і «благодаті».</p> <p>Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>Божі чесноти, віра, надія і любов.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє Божі чесноти; пояснює взаємозв'язок між чеснотами; знаходить приклади чеснот на сторінках Біблії;</p>	<p>19. Божі чесноти – віра, надія і любов</p> <p>Золотий вірш: <i>«Нині діють оці три: віра, надія, любов» (1 Кор. 13,13).</i></p> <p>Шлях до Бога через віру, надію і любов. Віра як богословська чеснота. Сила віри. Віра та довіра Богові під час випробувань.</p>	<p>Актуалізація. Чому чесноти віри, надії і любові називають Божими?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо).</p> <p>Проблема Чи можна прийти до Бога без віри, надії і любові?</p>

<p>розрізняє основні ознаки Божих чеснот.</p> <p>Ставлення: сприймає любов як найважливіша християнську чесноту; ставиться з любов'ю до людей і Бога, з вірою і довірою до Ісуса Христа, живе надією; усвідомлює значення чеснот у духовному житті; аргументовано доводить важливість чеснот у розвитку особистості; прагне розвивати Божі чесноти.</p> <p>Базові знання: моральні чесноти, мудрість, мужність, стриманість, справедливість, Божя мудрість, життєва мудрість.</p> <p>Основні вміння: розуміє моральні чесноти;</p>	<p>Основа християнської надії. Як знайти і не втратити надію.</p> <p>Любов – найважливіша християнська чеснота. Бог – джерело любові. Чеснота любові є не лише людською здатністю любити, а й любов'ю, якою живе сам Бог. Люблячи, стаємо співучасниками любові Отця. Присутність любові в нашому житті робить нас подібними до Бога. Як показати віру через любов. Взаємозв'язок між чеснотами. Віра – основа, надія – сила, любов – зміст християнського життя. Значення чеснот у духовному житті.</p> <p>20. Моральні чесноти християнина</p> <p>Золотий вірш: «Що лиш правдиве, що чесне, що справедливе, що чисте, що шанобливе, коли якась чеснота чи що-будь похвальне, – про те думайте!» (Флп. 4:8).</p>	<p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Божі чесноти. Взаємозв'язок між чеснотами. Віра – основа, надія – сила, любов – зміст християнського життя. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: У чому проявляється сила віри? Що лежить в основі християнської надії? Чеснота любові особливо важлива, тому що є не лише людською здатністю любити, а й любов'ю, якою живе сам Бог? Яке значення чеснот у духовному житті? Есе: «Кожен день із вірою, надією та любов'ю». Робота в групах. На сторінках Біблії знайти цитати про віру, надію, любов і пояснити: I група – віру (Як показати віру через любов?); II група – надію (У чому полягає надія християн?); III група – любов (Люблячи, стаємо співучасниками любові Отця). Встановити взаємозв'язок між чеснотами. Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Які ви знаєте моральні чесноти? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Чи є моральні чесноти результатом духовного</p>
--	---	---

<p>пояснює класифікацію християнських моральних чеснот; знаходить приклади чеснот на сторінках Біблії; розрізняє особливості чеснот.</p> <p>Ставлення: сприймає Божий Закон як основу людської справедливості; усвідомлює особливості Божої і життєвої мудрості; аргументовано доводить, що моральні чесноти є результатом духовного вдосконалення людини, її праці над собою; прагне жити за моральними чеснотами.</p>	<p>Поняття «моральні чесноти». Класифікація християнських моральних чеснот: мудрість, мужність, стриманість, справедливість.</p> <p>Божа і життєва мудрість. Мужність у боротьбі за справедливість. Героїзм і мужність українців під час війни з російським агресором. Роль стриманості (поміркваності) у житті християнина. Божий Закон – основа людської справедливості.</p> <p>Моральні чесноти – результат духовного вдосконалення людини, її праці над собою.</p>	<p>вдосконалення людини, її праці над собою. Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Класифікація християнських моральних чеснот (мудрість, мужність, стриманість, справедливість). Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: У чому суть Божої і життєвої мудрості? Яка роль стриманості в житті християнина? Що лежить в основі справедливості? Презентація: «Приклади мужності українців під час війни з агресором». Робота в групах. На сторінках Біблії знайти приклади чеснот: I група – мудрості; II група – мужності; III група – поміркваності; IV група – справедливості. Поміркувати, які моральні чесноти проявляються в сучасному суспільстві? Підсумок уроку</p>
<p>Базові знання: <i>Божа воля, свобода людини, покірність, послух, смирення, покірність, повага, пошана, фаталізм.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє значення Божої волі в житті людини; пояснює приймання Божої волі на прикладі Ісуса Христа та Його</p>	<p>21. Виконання Божої волі – основа християнської моралі Золотий вірш: <i>«Добре чинити справедливість, любити вчинки милосердя й ходити в покорі перед Богом» (Мих. 6:8).</i></p> <p>Пізнання Божої волі. Воля Божа і свобода людини. Приймання Божої волі (приклад Ісуса Христа та</p>	<p>Актуалізація. Що таке Божа воля? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо). Проблема Чи не пригнічує Божа воля свободу людини? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими</p>

<p>Матері; знаходить приклади виконання Божої волі на сторінках Біблії; розрізняє Божу волю і фаталізм.</p> <p>Ставлення: сприймає смирення й покору Богові як вияв сили християнина; ставиться з пошаною й повагою до Бога; усвідомлює, що виконання Божої волі є шляхом до остаточної мети християнина; аргументовано доводить важливість розпізнання Божої волі; прагне розпізнати Божу волю.</p> <p>Базові знання: дар свобідної волі, вільний вибір, відповідальність за вибір, головні добрі діла.</p> <p>Основні вміння: розуміє важливість дару свобідної волі; пояснює взаємозв'язок між свобідною волею, вибором і відповідальністю; знаходить приклади вільного вибору на сторінках Біблії; розрізняє особливості моралі Старого і Нового Завітів.</p> <p>Ставлення: сприймає свобідну волю як один із</p>	<p>Його Матері). Виконання Божої волі – шлях до остаточної мети християнина. Покірність, послух – засоби вияву пошани та поваги до Бога. Смирення й покоря Богові як вияв сили християнина. Божа воля і фаталізм.</p> <p>22. Свобідна воля і відповідальність християнина</p> <p>Золотий вірш: «Не будь переможений злом, але перемагай зло добром!» (Рим. 12:21).</p> <p>Бог і Його вільна воля, яка бере початок від створення світу. Свобідна воля – це один із найцінніших дарів Бога та вияв Його любові до людини. Людина і її вільний вибір на сторінках Біблії. Важливість усвідомлення людиною відповідальності за вибір між добром і злом. Свобідна воля і проблема відповідальності. Християнська етика про відповідальність людини перед Богом.</p>	<p>компетентностями): Виконання Божої волі – шлях до остаточної мети. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як розпізнати Божу волю у своєму житті? Чи на все воля Божа? Чи хотіли б ви точно знати Божу волю щодо свого життя? Як через смирення й послух Богові можна стати сильним? Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. У чому проявляється свобідна воля людини? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Для чого Бог дав людині свобідну волю, якщо знав, що людина згрішить? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Свобідна воля – це один із найцінніших дарів Бога та вияв Його любові до людини. Моральний практикум Опрацювати статтю «Вільна воля»:</p>
---	---	--

<p>найцінніших дарів Бога та вияв Його любові до людини; ставиться відповідально до вибору; усвідомлює важливість усвідомлення людиною відповідальності за вибір між добром і злом; аргументовано доводить, що вільна воля бере початок від створення світу; прагне робити вибір на користь добра.</p> <p>Базові знання: <i>милостиня, філантропія, меценатство, спонсорство, благодійність, пожертва, десятина, волонтерство.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє важливість милостині як вияву любові до ближнього та Бога; пояснює ознаки милосердя; знаходить приклади милостині на сторінках Біблії; розрізняє способи вчинення милостині.</p> <p>Ставлення: сприймає милостиню як один із найцінніших дарів Бога й вияв любові до Бога та людини;</p>	<p>Свобідна воля і головні добрі діла: милостиня, піст, молитва.</p> <p>23. Милостиня як вияв любові до ближнього</p> <p>Золотий вірш: <i>«Якщо голодує твій ворог – нагодуй його хлібом, а як спрагнений він – водою напій ти його...» (Пр. 25: 21).</i> Ісус Христос про милостиню (Мт. 6:1-4).</p> <p>Милостиня як вияв любові до ближнього та Бога. Вимоги до милостині. Ознаки милосердя: щирість, безкорисливість, таємність. Філантропія, меценатство, спонсорство, благодійність. Гроші і церква. Пожертва. Питання десятини. Волонтерство – вияв милостині й любові до ближнього. Фінанси і волонтерство.</p>	<p>http://www.god.in.ua/?p=5446 Аргументувати свою точку зору: Як проявляється взаємозв'язок між свобідною волею і відповідальністю людини? Чому людина вибирає зло? Робота в групах. Навести приклади свободи вибору у Старому і Новому Завітах: I група – у Старому Завіті: позитивний і негативний; II група – у Новому Завіті: позитивний і негативний. Есе: «Бог і Його вільна воля, яка бере початок від створення світу». Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. У чому виявлялася ваша допомога ближньому? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Для чого робити добро ближньому? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Милостиня як вияв любові до ближнього та Бога. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чи існує різниця між благодійністю і милостинею? Які мотиви вибору спонукають чинити</p>
---	---	---

<p>ставиться відповідально до вчинення милостині;</p> <p>усвідомлює різницю між благодійністю і милостинею;</p> <p>аргументовано доводить, що милостиня є виявом любові до ближнього й Бога;</p> <p>прагне творити милостиню.</p> <p>Базові знання: <i>піст, мета посту, аспекти посту, дієта.</i></p> <p>Основні вміння:</p> <p>розуміє важливість посту як засобу морального вдосконалення та духовного очищення;</p> <p>пояснює мету посту;</p> <p>знаходить приклади посту на сторінках Біблії;</p> <p>розрізняє піст та дієту.</p> <p>Ставлення:</p> <p>сприймає піст як шлях осягнення внутрішньої свободи;</p> <p>усвідомлює значення посту під час випробувань;</p> <p>аргументовано доводить важливість посту для духовного розвитку особистості.</p>	<p>24. Піст – засіб морального вдосконалення та духовного очищення</p> <p>Золотий вірш: <i>«Коли ж постите, нехай не буде у вас, як у лицемірів, ... що хочуть здаватись людям постниками, ... вони мають собі нагороду. Ти ж, коли постиши, ... щоб не здавався людям постником, а Отцеві твоєму, ... а Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі прилюдно» (Мт. 6:16-18).</i></p> <p>Піст на сторінках Біблії. Піст Ісуса Христа. Мета посту. Піст як шлях осягнення внутрішньої свободи. Різні аспекти посту (індивідуальний, морально-етичний, суспільний, духовний, фізичний). Значення посту під час випробувань. Піст і дієта.</p>	<p>милосердя?</p> <p>Порівняти філантропію, меценатство, спонсорство і благодійність. Встановіть подібні і відмінні ознаки.</p> <p>Презентації: «Волонтерство – вияв милостині й любові до ближнього», «Діти-волонтери».</p> <p>Робота в групах. Наведіть приклади милостині у Старому і Новому Завітах:</p> <p>I група – у Старому Завіті; II група – у Новому Завіті.</p> <p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Чому люди постять?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Яка мета посту?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями):</p> <p>Піст як шлях осягнення внутрішньої свободи. Різні аспекти посту.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Яке значення посту під час випробувань? Чи тотожні поняття піст і дієта? Чому люди постили? Робота в групах. Піст на сторінках Біблії. Знайти приклади посту у Старому і Новому Завіті: I група – у Старому Завіті;</p>
--	---	--

<p>Базові знання: <i>молитва, види молитов, Літургія, псалми.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє важливість молитви; пояснює важливість і силу молитви; знаходить приклади молитви на сторінках Біблії; розрізняє види молитов.</p> <p>Ставлення: сприймає молитву як спілкування з Богом; усвідомлює значення молитви за Україну й народ, українських воїнів під час війни; аргументовано доводить важливість молитви в житті Авраама, Мойсея, Іллі, Якова, Самуїла, Давида, Ісуса Христа, Марії; прагне спілкуватися з Богом у молитві.</p>	<p>25. Молитва – спілкування християнина з Богом</p> <p>Золотий вірш: <i>«Треба молитися завжди й не занепадати духом» (Лк. 8:1)</i> <i>«Усе чого ви попросите у молитві, вірте, що одержите» (Мк. 11:24).</i></p> <p>Поняття молитви. Види молитви: прослава, прохання, перепрошення, подяка. Умови доброї молитви. Важливість і сила молитви.</p> <p><i>«Ревна молитва праведника має велику силу» (Як. 5:16-18).</i> Виховна роль молитви у розвитку людини (Мт. 6:5-8).</p> <p>Літургія – найголовніша молитва в житті кожного християнина, яку встановив Ісус Христос. Важливість Богослужіння для моральності людини. Псалми – шедевр старозавітної молитви. Молитва Авраама, Мойсея, Іллі, Якова, Самуїла, Давида, Ісуса Христа, Марії.</p> <p>Молитва за Україну й народ, українських воїнів</p>	<p>II група – у Новому Завіті. Есе: «Важливість посту для духовного розвитку особистості».</p> <p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Що таке молитва? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо). Проблема Для чого люди моляться? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Важливість та сила молитви. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Яка роль молитви у розвитку людини? За кого треба молитись? Де потрібно молитись? Скільки потрібно молитись? Робота в парах. Дослідити молитви Авраама, Мойсея, Іллі, Якова, Самуїла, Давида, Ісуса Христа, Марії. У чому їх особливість? Як змінювалась молитва біблійних героїв залежно від обставин життя? Робота в групах. На основі цитати зі Святого письма скласти молитву: I група – Сираха 41:13; II група – Приповідки 22:23; III група – Псалми 25:10;</p>
--	---	---

<p>Базові знання: <i>молитва «Отче наш», «Амінь».</i></p> <p>Основні вміння: розуміє важливість Господньої молитви в житті християнина; пояснює сім прохань у молитві; знаходить і порівнює молитву у Євангеліє від Матея та Луки; розрізняє види молитов у Господній молитві.</p> <p>Ставлення: сприймає молитву «Отче наш» як короткий зміст Євангелія; усвідомлює важливість визнання Бога та спілкування з Ним; аргументовано доводить, що за порука Божого прощення у прощенні ближньому; прагне спілкуватися з Богом у молитві.</p> <p>Базові знання: <i>моральна небезпека, секуляризм, прагматизм, узалежнення, насильство, споживацтво, аморальна поведінка, зниження рівня духовності.</i></p>	<p>під час війни.</p> <p>26. Моральні аспекти Господньої молитви</p> <p>Золотий вірш: <i>«Бог послав у ваші серця Духа Сина Свого, що викликає: «Авва, Отче!» Тому ти вже не раб, але син. А як син, ти й спадкоємець Божий через Христа» (Гал. 4:7).</i></p> <p>Молитва, якої навчив нас Ісус Христос. Спілкування з Богом як вияв внутрішньої потреби людини. Визнання Бога. Прослава, вдячність, перепрошення та прохання в Господній молитві. Сім прохань у молитві. За порука Божого прощення у прощенні ближньому. «Амінь (нехай так буде)» – резюме молитви. Молитва «Отче наш» як короткий зміст Євангелія.</p> <p>27. Моральні небезпеки сучасного суспільства</p> <p>Золотий вірш: <i>«Бог ваш спокушує вас, щоб довідатися, чи ви справді любите Господа Бога»</i></p>	<p>IV група – Псалми 119:140. Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Якої молитви навчив нас Ісус Христос?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема Чому вважають, що у молитві «Отче наш» закладений короткий зміст Євангелія?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Визнання Бога. Прослава, вдячність, перепрошення та прохання в Господній молитві. Сім прохань у молитві.</p> <p>Моральний практикум Порівняти особливості молитви «Отче наш» в Євангеліє від Матея (Мт. 6:9-13) та Луки (Лк. 11:2-4). Робота в групах. Проаналізувати сім прохань у молитві «Отче наш» (кожна група аналізує одне прохання).</p> <p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Які моральні небезпеки сучасного суспільства вам відомі?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних</p>
--	---	---

<p>Основні вміння: розуміє важливість християнських цінностей для протистояння моральним небезпекам суспільства; пояснює негативне значення нівелювання християнських цінностей; знаходить приклади наслідків віддалення від Бога на сторінках Біблії; розрізняє види моральної небезпеки сучасного суспільства.</p> <p>Ставлення: сприймає зниження рівня духовності як проблему над проблемами сучасного суспільства; ставиться відповідально до свого життя; усвідомлює важливість християнських цінностей для формування особистості; аргументовано доводить важливість не піддаватися спокусам сучасного світу; прагне жити з Богом.</p>	<p><i>вашого всім серцем вашим і всією душею вашою» (Втор. 13:3).</i></p> <p>Поняття «моральна небезпека». Знецінення християнських цінностей.</p> <p>Секуляризм. Прагматизм. Узалежнення. Насильство. Споживацтво. Аморальна поведінка.</p> <p>Зниження рівня духовності – проблема над проблемами сучасного суспільства.</p>	<p>творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо).</p> <p>Проблема Яка глобальна проблема сучасного суспільства?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Зниження рівня духовності – проблема над проблемами сучасного суспільства.</p> <p>Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Чому в сучасному світі молодій людині дуже легко занедбати свою душу? Чи важливі християнські цінності для протистояння моральним небезпекам суспільства?</p> <p>Проекти: «Дослідити причини зниження рівня духовності особистості та суспільства. Запропонувати шляхи подолання духовної кризи», «Знайти приклади наслідків віддалення людини від Бога на сторінках Біблії».</p>
<p>Основні вміння: розуміє морально-етичні основи християнських цінностей; пояснює шкалу цінностей</p>	<p>28. Конференція «Особистість на шляху до духовно-моральних цінностей»</p> <p>Морально-етичні основи християнських</p>	<p>Опрацювати матеріали за тематичними напрямами роботи конференції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення чеснот та цінностей. 2. Шкала цінностей особистості.

<p>особистості; знаходить приклади духовно-морального життя у сучасному світі; розрізняє чесноти і цінності.</p> <p>Ставлення: Сприймає духовно-моральні цінності як основу формування особистості; усвідомлює важливість християнських цінностей для формування особистості; аргументовано доводить шляхи духовного розвитку особистості; прагне будувати життя на основі духовно-моральних цінностей.</p>	<p>цінностей. Шкала цінностей особистості. Сходинки духовного зростання. Приклади духовно-морального життя навколо нас.</p>	<p>3. Морально-етичні цінності українського народу. 4. Мої сходинки духовного зростання. 5. Мій духовно-моральний ідеал на шляху до духовного зростання. 6. Приклади духовно-морального життя навколо нас. 7. Духовно-моральні лідери нашої держави. Підготувати колективні доповіді / презентації.</p>
--	---	---

Розділ IV. Християнство у сучасному світі (5 год.)

<p>Базові знання: <i>християнство, моральні засади християнства, моральні заповіді та настанови християнства.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє моральні засади християнства; пояснює заповіді та настанови християнства; наводить приклади взаємин людини з Богом; розрізняє моральні заповіді та настанови християнства.</p> <p>Ставлення: усвідомлює основні категорії</p>	<p>29. Моральні основи християнства</p> <p>Золотий вірш: <i>«Тоді Петро почав говорити, мовивши: «Я справді розумію, що Господь не дивиться на особу, а в кожному народі, хто його боїться і чинить правду, той йому приємний» (Дії 10: 34-35).</i></p> <p>Моральні засади християнства. Заповіді та настанови у християнстві. Основні категорії християнської етики. Принципи християнської моралі викладені у Біблії.</p>	<p>Актуалізація. Кого називають християнами? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема У чому полягає віра в Бога у християн? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Моральні засади християнства. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: У чому суть морального вчення християнства? Що потрібно, щоб стати християнином? Як будуються стосунки людини з Богом та</p>
--	---	--

<p>християнської етики; ставиться відповідально до моральних цінностей християнства; виражає ставлення до християнських цінностей в колі учнів, батьків, громади; аргументовано доводить важливість віри в Бога для моральної поведінки; бере участь в акціях милосердя; прагне будувати стосунки з Богом.</p> <p>Базові знання: <i>Декалог, Нагірна проповідь, християнська мораль, витоки християнської моралі.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє джерела та витоки християнської моралі; пояснює розвиток моралі від Декалогу до Нагірної проповіді; знаходить старозавітні корені християнської моралі на сторінках Біблії; розрізняє мораль Старого і Нового Завіту.</p> <p>Ставлення: сприймає християнську мораль як керівництво у власному житті; аналізує життєві ситуації з погляду християнської моралі;</p>	<p>30. Трансформація моральних цінностей від Старого до Нового Завіту. <i>Золотий вірш:</i> «Не думайте, що Я прийшов усунути закон чи пророків: Я прийшов їх не усунути, а доповнити» (Мт. 5:17).</p> <p>Джерела й витоки християнської моралі. Старозавітні корені християнської моралі. Декалог і Нагірна проповідь – основи морального вчення християн. Розвиток моралі від Декалогу до Нагірної проповіді. Ісус про мораль Старого Завіту і Новозавітню мораль (Нагірна проповідь).</p>	<p>людини з людиною у християнстві? Проект: «Моральні засади християнства». Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Що лежить в основі християнської моралі? Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо) Проблема Звідки бере початок християнська мораль? Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Як змінювалася мораль на українських землях під впливом християнства? Що є основою морального вчення християн? Робота в групах. Написати кілька тез, продовживши речення: «Іти за Христом – це...» Дослідження: «Еволюція моралі і життя відомих особистостей під впливом християнства».</p>
---	--	---

<p>усвідомлює важливість християнських цінностей для формування особистості; аргументовано доводить, що Декалог і Нагірна проповідь є основою морального вчення християн; прагне будувати стосунки з Ісусом Христом.</p> <p>Базові знання: моральні норми, моральне творення, духовність, ментальність.</p> <p>Основні вміння: розуміє моральні норми українського народу; пояснює християнські моральні традиції українського народу: у сім'ї, у родині, у громаді; знаходить приклади впливу християнських цінностей на формування моралі українського народу.</p> <p>Ставлення: сприймає християнські цінності як основу формування особистості; усвідомлює важливість християнських цінностей у формуванні моралі сучасної України;</p>	<p>31. Вплив християнських цінностей на формування моралі українського народу</p> <p>Золотий вірш: «Хай Дух твій добрий веде мене по землі рівній» (Пс. 143:10).</p> <p>Моральні норми українського народу. Християнські основи української духовності та моральності. Християнські традиції українського народу: у сім'ї, у родині, у громаді. Християнські цінності у формуванні моралі сучасної України.</p>	<p>Підсумок уроку</p> <p>Актуалізація. Які моральні норми українського народу?</p> <p>Мотиваційна ситуація морального змісту (твори мистецтва, фрагменти літературних творів, цитати філософів, політиків, релігійних діячів тощо)</p> <p>Проблема У чому проявляється моральність українського народу?</p> <p>Розкриття змістових ліній уроку (поєднати з наскрізними змістовими лініями – ключовими компетентностями): Християнські основи української духовності й ментальності. Моральний практикум Аргументувати свою точку зору: Які принципи у життя України-Руси принесли Христове Євангеліє? Які культурні традиції в Україні сформувалися на основі християнської моралі? Проект: «Вплив державних лідерів на</p>
---	--	--

<p>аргументовано доводить важливість християнських моральних цінностей для духовності особистості; прагне формувати духовність особистості на основі християнських моральних цінностей.</p> <p>Основні вміння: розуміє роль християнської моралі у сучасному глобалізованому світі; пояснює християнські моральні цінності у різних сферах життя суспільства: сім'ї, освіті, медицині, економіці, політиці, мистецтві, професійній діяльності, військовій справі, захисті Батьківщини.</p> <p>Ставлення: сприймає християнські цінності як основу формування моралі; усвідомлює значення моральної поведінки у житті сучасної молоді; аргументовано доводить важливість християнської моралі у всіх сферах суспільного життя; прагне формувати духовність особистості на основі християнських моральних цінностей.</p>	<p>32 - 33. Круглий стіл. Роль християнської моралі у контексті сучасних глобальних викликів.</p> <p>Золотий вірш: <i>«Не платіть злом за зло, а, навпаки, – благословляйте, знаючи, що на те ви покликані, щоб благословення успадкувати» (1 Пет. 3: 9).</i></p> <p>Роль християнської моралі у сучасному глобалізованому світі. Християнські цінності як основа формування моралі. Моральна поведінка християнина у сучасному світі. Християнські моральні цінності у різних сферах життя суспільства: сім'ї, освіті, медицині, економіці, політиці, мистецтві, професійній діяльності, військовій справі, захисті Батьківщини тощо.</p>	<p>моральність суспільства» (історія Ізраїлю, Київська Русь, сучасна Україна). Підсумок уроку</p> <p>Проаналізувати моральний стан сучасного українського суспільства (молодь, представники різних професій, депутати, військові, державні діячі) Підготуватися до участі в роботі круглого столу за напрямками:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Християнські моральні цінності: історичне минуле чи маяк майбутнього. 2. Християнська мораль у сучасному світі. Християнські цінності в житті сучасної молоді. 3. Християнська мораль як основа державності України. 4. Християнська моральні цінності в освіті. 5. Реалізація принципів християнської моралі у воєнний час. 6. Чи варто говорити про християнські моральні цінності за межами сім'ї і церкви? 7. Християнські моральні принципи у різних сферах життя суспільства: сім'я, освіта, медицина, економіка, політика, мистецтво, професійна діяльність, військова справа, захист Батьківщини тощо. <p>Підготувати групові виступи / презентації.</p>
Резерв – 2 год.		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас біблійної історії. пер. з англ. М. Климчук, Т. Цимбал. К.: ДНВП Картографія, 2010. 192 с.
2. Андрушко В. Т., Огірко О. В. Релігієзнавство: навчальний посібник. Львів: НЛТУУ, ЛНУВМБТ, 2007. 260 с.
3. Барщевський о. Тарас. Блаженства Добра Новина: конспект лекцій. Львів, 1999. 54 с.
4. Барщевський о. Тарас. Вступ до біблійних наук: конспект лекцій. Львів: Свічадо, 2006. 304 с.
5. Барщевський о. Тарас. Євангельські притчі: конспект лекцій. Львів, 2002. 134 с.
6. Бендик М., Гнатів І., Огірко О. Християнська етика. Львів, 1997. 159 с.
7. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ-Чернівці: Букрек, 2018. 296 с.
8. Бех І.Д. Духовний розвиток особистості у фокусі сучасного виховного процесу. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2016. /Вип. 6. С. 30-52.
9. Бех І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. Рідна школа, 2015. №1-2 (1021-1022). С. 3-6.
10. Бех І. Д. Дороговкази до духовності особистості. Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці, Друк ФОП Горюк, 2015. С. 39-45.
11. Бех І. Д. Державницьке виховання як суспільно-освітній пріоритет. Педагогіка і психологія. 2015. № 2 (87). С. 14-17.
12. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Вибрані наукові праці: у 2 тт. Чернівці: Букрек, 2015. 840 с
13. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Вибрані наукові праці: у 2 тт.: Т.2. Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.
14. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту, перекладені українською мовою професором Іваном Огієнком із мови давньоєврейської й грецької. Канонічна. Київ, 2011. 1214 с.
15. Венета Л.С. Сходінки до Бога (Розробки виховних заходів та уроків духовно-морального спрямування): посібник. К: видавничий дім Кондор, 2020. 144 с.
16. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Відродження, 1997. 214 с.
17. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава, 1993. 104 с.
18. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Київ, 1997. 410 с.
19. Влад М.В. Християнська етика. 10 клас: навчальний посібник. Посібник для вчителів / учнів. Чернівці: Місто, 2008. 140 с.
20. Влад М.В. Християнська етика. 11 клас: навчальний посібник. Посібник для вчителів/ учнів. Чернівці: Місто, 2008. 140 с.
21. Влад М.В. Християнська етика. Вступне слово до предмету: навчальний посібник. Посібник для вчителя. Чернівці: Місто, 2008. 161 с.
22. Георгадзе, Т. О. Вплив християнської культури на формування сімейних цінностей. Етика релігій і конфесійне ціннісне розмаїття: матеріали I Всеукр. форуму-презентації. с. 39-42.
23. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд. Т.1-3. К., 2007. 415 с.
24. Деніел Дж. Сігел, Мері Гарцел. Свідоме батьківство: Як глибоке розуміння себе допомагає виховати успішних дітей. Львів: Свічадо, 2022. 272 с.
25. Добсон Джеймс. Батьківство не для боягузів. Львів: Свічадо, 2011. 216 с.

26. Дітріх фон Гільдебрант. Етика. Львів: УКУ, 2002. 445с.
27. Інтеграція на уроках основ християнської етики як один із засобів духовного розвитку особистості: конспекти уроків. / укладач Мудрик Лілія. Тернопіль, 2021. 160 с.
28. Жуковський В.М., Москальова Л.Ю. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування у середніх загальноосвітніх закладах: навчальний посібник. Острог: видавнство Національного університету «Острозька академія», 2013. 364 с.
29. Жуковський В.М. Моральні цінності виховання підростаючого покоління незалежної України. Нова педагогічна думка. №1. 1999. С.26-28.
30. Жуковський В.М. Передумови виховання підростаючого покоління на християнських цінностях. Наукові записки. Том 2. Частина I. Острог: Видавничий комплекс Острозької Академії, 1999. С.224-231.
31. Жуковський В.М. Викладання християнської етики в школах Рівненщини. Досвід для України. Наукові записки НУ «ОА». – Острог. 2005 С.91-102.
32. Жуковський та ін. Основи християнської етики. 5-11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. К., 2011. 64 с.
33. Жуковський В.М. Духовно-моральні знання вчителя – основа національного відродження України за умов сучасних цивілізаційних змін. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. С. 62-279.
34. Жуковський В.М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителів з предметів духовно-морального спрямування у системі післядипломної освіти. Андрагогічний вісник. № 5, 2014. С. 22-29.
35. Жуковський В.М., Топішко І.І. Модель духовно-морального виховання особистості для забезпечення сталого розвитку українського суспільства Виховання особистості у контексті реалізації цілей сталого розвитку України : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020 . С. 86-90.
36. Кессманн Маргот. Матері в Біблії./ пер. з нім. Жовква: Місіонер, 2021. 160 с
37. Козирчук Л.М. Це було так. Біблія і сучасна наука про походження Всесвіту. вид. Донецький науково-технічний центр, 2005. 101 с.
38. Клочовський Я. Нагірна проповідь: шлях до повноти життя. Львів: Свічадо, 2012. 104 с.
39. Климентій Шептицький. Уроки мудрості: методичний посібник / укладач Мудрик Лілія. Тернопіль, 2020. 102 с.
40. Кузик Б.М., Литвин Л.І. Джерело вічності. Основи православної культури. Д: АРТ-ПРЕС, 2009. 423 с.
41. Лахно А.І., Варенко В.М. Християнська етика (в поняттях і категоріях). Навчальний посібник. Київ, 2002.
42. Мельник М., Назар Н., Мельник М. Основи християнської етики: підручник для учнів 11-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Львів, 2015. 290 с.
43. Мень А. Як читати Біблію. Львів: Свічадо, 2020. 296 с.
44. Міжнародний біблійний коментар. Том 1. Загальні та вступні статті. Львів: Свічадо, 2017. 488 с.
45. Міжнародний біблійний коментар. Том 2. П'ятикнижжя та сторичні книги. Львів: Свічадо, 2017. 560 с.
46. Міжнародний біблійний коментар. Том 3. Повчальні та пророчі книги. Львів: Свічадо, 2018. 632 с.
47. Міжнародний біблійний коментар. Том 4. Євангелія та Діяння апостолів. Львів: Свічадо, 2019. 440 с.
48. Міжнародний біблійний коментар. Том 5. Послання апостолів та одкровення. Львів: Свічадо, 2021. 452 с.
49. Огірко О. В. Морально-етичні цінності християнства. Духовний вибір українського народу: навчально-методичний посібник. Острог: НУ

50. «Острозька академія», 2008. с. 129–136.
51. Огірко О. В. Християнська етика для всіх: словник християнсько-етичних термінів. Львів: Львівський нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, 2009. 272 с.
52. Осборн Р. Біблійні секрети виховання. Львів: Свічадо, 2015. 232 с.
53. Основи християнської етики: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. / Львів: Світ, 2015. 216 с.
54. Рамон Лукас Лукас. Біоетика для кожного. Львів: Свічадо, 2021. 276 с.
55. Павлова О.В. Логіка духовності в системі координат виховання читацької компетентності на уроках зарубіжної літератури. Маріуполь, 2021. 95 с.
56. Самолук Г. Кращі конспекти уроків з «Основ християнської етики». Х.-Тернопіль: Ранок, 2009. 208 с.
57. Самолюк Г. Тиждень духовності в школі. Тернопіль-Харків: Ранок, 2013. 208 с.
58. Самолук Г. С., Николин М. М. Календарно-тематичне планування із основ християнської етики. 5 – 11 класи. Тернопіль-Харків: Ранок, 2011. 144 с.
59. Самолук Ганна. Християнська педагогіка: навчальний посібник. Тернопіль: Vektor, 2021. 83 с.
60. Самолук Ганна. Християнська етика: навчальний посібник. Тернопіль: Vektor, 2021. 117 с.
61. Самолук Ганна. Методика викладання християнської етики: навчальний посібник. Тернопіль: Vektor, 2021. 155 с.
62. Святе Письмо Старого і Нового Заповіту.
63. Слободський С. Закон Божий. Підручник для сім'ї і школи. К., 1987. 655 с.
64. Словник біблійного богослів'я. Вид. 2 / За ред. К. Леон-Дюфура, Ж. Люпласі, А. Жоржа, П. Грело, Ж. Гійє, М.-Ф. Лакана / переклад з французької вл. Софрона Мудрого. Жовква: Місіонер, 2010. 952 с.
65. Смук П. Повна симфонія до Святого Письма Старого та Нового Завіту. Львів: Свічадо, 2004. 1312 с.
66. Стефанюк С.К., Голянчук Р.М. Християнська педагогіка: плекання кращих людських чеснот. Вип. 2 / За заг. ред. Стефанюк С. К. Харків: Кроссрод, 2010. 68 с.
68. Стренд Роберт Дж. Готові на все. Жінки Старого Завіту. Львів: Свічадо, 2016. 152 с.
69. Стренд Роберт Дж. Готові на все. Жінки Нового Завіту. Львів: Свічадо, 2016. 160 с.
70. Тхоржевська Т.Д. Православне виховання в історії педагогіки України: Монографія. К., 2008. 431 с.
71. Тівольє П. Споконвічні проблеми. Львів: Місіонер, 1997. 90 с.
72. Тимчишин о. Богдан, Цюпа с. Луїза. Божі Заповіді та Євангельські блаженства. Львів: Свічадо, 2016. 160 с.
73. Християнська етика і педагогіка: статті та уроки. / за ред. Жуковського В.М. Острог, 2001. 312 с.
74. Щоденна Біблія. Біблія в перекладі проф. Рафаїла Турконяка. Київ, 2018. 1568 с.
75. Шостек А. Бесіди з етики. Львів, 1999. 120 с.
76. Яковенко, І. О. та Єрмак, Г. В. та Мільчевська, Г. С. Моральна культура християнства: історія та сучасність: навчально-методичний посібник. ФОП Однорог Т. В., Мелітополь. 2018. 214 с.
77. Яковенко, І. О. та Єрмоїна, Л. Є. та Жейнова, С. С. Фасилітація і тренінг на курсах духовно-морального спрямування: навчально-методичний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т., 2018. 111 с.

79. Як досягнути щастя? Цикл проповідей про Христові блаженства. Львів: Місіонер, 1998. 128 с.
80. Вільна воля: <http://www.god.in.ua/?p=5446>